

ODGOVORNOST ZA ŠTETU IZAZVANU NEISPRAVNIM PROIZVODOM U HRVATSKOM I BOSANSKOHERCEGOVAČKOM PRAVU

Dr. sc. Marko Bevanda, asistent
Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru

UDK:
Ur.: 30. studeni 2006.
Pr.:
Pregledni znanstveni članak

Jedno relativno mlado i iznimno značajno područje građanskopravne odgovornosti u suvremenim uvjetima, koje se u posljednjih nekoliko desetljeća brzo razvija i mijenja, svakako je odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom. Neupitno, odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom svrstava se u jedno od najistaknutijih pravnih fenomena današnjice. Odštetnopravni aspekti proizvodnje i stavljanja u promet neispravnih proizvoda sve više zaokupljaju pozornost pravne znanosti i sudske prakse jer su u suvremenom znanstveno-tehnološkom svijetu sve češće štete na čovjekovim materijalnim i nematerijalnim dobrima izazvane neispravnnošću proizvoda. Suvremena pravna teorija pokušava naći odgovore na brojna pitanja vezana uz problematiku odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom što je relativno novi pravni fenomen. Odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom ima svoje posebnosti i izvjesnu autonomiju, odnosno vlastitu pravnu fizionomiju koja je razlikuje od režima općeg ugovornog i deliktneog prava, odnosno klasičnih pravila o građanskopravnoj odgovornosti. Autor prikazuje obilježja odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u hrvatskom i bosanskohercegovačkom pravu: pretpostavke odgovornosti za štetu izazvanu takvim proizvodom, odnosno subjekte odnosa odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, štetnu radnju, štetu, uzročnu vezu, pravnu prirodu te odgovornosti, vremenske granice ostvarivanja prava na naknadu štete, kvantitativno ograničenje odgovornosti, razloge isključenja ili ograničenja odgovornosti.

Ključne riječi: *odgovornost proizvođača, objektivna odgovornost, neispravan proizvod*

1. Uvodna razmatranja i napomene

Strateški cilj Vlade Republike Hrvatske jest punopravno članstvo u Europskoj uniji. Hrvatski sabor utvrđuje da je ulazak Republike Hrvatske u punopravno članstvo u Europskoj uniji strateški nacionalni cilj kojem će u daljnjem djelovanju Hrvatski sabor davati punu i stalnu potporu.¹ Cijeneći kulturu poštivanja različitosti, tolerancije, solidarnosti i ravnopravnosti, očuvanja identiteta, jezika, tradicije, kao i partnerstva među državama, Republika Hrvatska se opredijelila za vrijednote i ciljeve na kojima počiva Europska unija, i prihvatila načela na kojima se temelji Ustav Europske unije.² Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju³ između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica u Luksemburgu 29. listopada 2001. godine⁴ otpočeo je proces pridruživanja Republike Hrvatske europskim integracijama.⁵ Zahtjev za članstvo u EU, kojeg je Republika Hrvatska podnijela 21. veljače 2003. godine, bio je jasna poruka o njezinoj voljnosti i spremnosti da ispuni sve političke, gospodarske, institucionalne i pravne kriterije za članstvo u EU.^{6,7}

Uspješnost priprema za punopravno članstvo Republike Hrvatske u EU zahtijeva i preoblikovanje unutarnjeg zakonodavstva, odnosno usklađivanje hrvatskog pravnog sustava s pravnim sustavom Europske unije u mnogim područjima. Usklađivanje nacionalnoga (hrvatskog) pravnog sustava s europskim ne znači tek recepciju goleme količine pravnih normi, odnosno

¹ *Rezolucija Hrvatskoga sabora o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji* (18. prosinca 2002.). Kako bi izravno sudjelovao u postupku usklađivanja zakonodavstva, Hrvatski sabor je 2001. osnovao Odbor za europske integracije, s nadležnošću praćenja procesa usklađivanja pravnog sustava Republike Hrvatske s pravnim sustavom Europske unije, praćenja izvršavanja prava i obveza Republike Hrvatske proizašlih iz međunarodnih ugovora koji se odnose na Vijeće Europe, praćenja programa pomoći i suradnje Europske unije, te suradnje i razmjene iskustva s tijelima u europskim integracijama., Vidi: <http://www.sabor.hr/>

² Hrvatski sabor: *Deklaracija o temeljnim načelima pregovora za punopravno članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji* (19. siječnja 2005.).

³ Sporazum je dostupan na web stranici: http://www.vlada.hr/Download/2004/06/14/SSP_bez_dodataka.pdf

⁴ Potvrđivanje od strane Hrvatskoga sabora objavljeno je u "Narodnim novinama – Međunarodni ugovori", br. 14/01.

⁵ *Nacionalni program zaštite potrošača za razdoblje 2005. – 2006.*; Hrvatski sabor je na sjednici održanoj 16. veljače 2005. godine donio Nacionalni program zaštite potrošača za razdoblje 2005. – 2006. (Narodne novine RH, br. 31/05).

⁶ *Nacionalni program Republike Hrvatske za pridruživanje Europskoj uniji - 2006. godina.*, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, Zagreb, 2006., str. 29.

⁷ *Uza sve prepreke koje na putu do članstva u EU treba svladati svaka država kandidat, Republika Hrvatska suočila se s problemom mogućeg "zamrzavanja" daljnjeg proširenja Unije upravo u trenutku kad su uklonjene sve prepreke za početak pregovora o članstvu. Hrvatska je u određenom smislu postala taocem neuspjeha u procesu ratifikacije europskog Ustava, koji je u nekim bitnim segmentima drukčije definirao "kartu moći" (power map) unutar Unije.*, R. Podolnjak, *Hrvatsko članstvo u EU i ustavne opcije europske budućnosti*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 56., Br. 5., 2006., str. 1496.

formalno prevođenje ili prepisivanje komunitarnih propisa (formalna harmonizacija), nego organsku i funkcionalnu integraciju i srastanje nacionalnoga (hrvatskog) i nadnacionalnoga (europskog) pravnog poretka (funkcionalna ili suštinska harmonizacija).⁸ Sklopivši s Europskom unijom Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Republika Hrvatska je preuzela krajem 2001. godine obvezu postupno prihvatiti (i stvoriti uvjete za potpuno i dosljedno primjenjivanje) cjelokupno komunitarno pravo (primarno i sekundarno komunitarno pravo - primarne i sekundarne izvore prava Zajednice, uključujući i judikaturu Europskog suda)⁹ ili bolje rečeno, komunitarnu stečevinu (*acquis communautaire*).^{10,11} Sukladno čl. 69. navedenog sporazuma *stranke pridaju važnost usklađivanju postojećega hrvatskoga zakonodavstva sa zakonodavstvom Zajednice. Hrvatska će nastojati osigurati postupno usklađivanje postojećih zakona i budućega zakonodavstva s pravnom stečevinom Zajednice (acquis)*. Jedno od prioriternih područja u procesu usklađivanja hrvatskog s pravom Europske unije nesumnjivo je pravo zaštite potrošača.¹² Člankom 74. Sporazuma (Glava

⁸ Tako: S. Rodin, *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: preobrazba pravnog sustava*, u djelu: *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: Izazovi ekonomske i pravne prilagodbe*, Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, 2003., str. 232.; R. Vukadinović, *Pravo Evropske unije*, Kragujevac, 2006., str. 206.

⁹ Vidi: M. Herdegen, *Europsko pravo*, Rijeka, 2002., str. 110. – 128.; N. Misita, *Osnovi prava Evropske unije*, Sarajevo, 2002., str. 255. – 338.; T. Josipović, *Načela europskog prava u presudama Suda Europske zajednice*, Zagreb, 2005.

¹⁰ Zakon o potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica, potpisanog u Luxemburgu 29. listopada 2001. godine (Narodne novine RH, Međunarodni ugovori 14/01.), <http://www.nn.hr/clanci/međunarodni/2001/132.htm>

¹¹ *Pitanje je, međutim, je li dovoljno samo unijeti u hrvatsku pravni poredak neke nove sadržaje i zamijeniti neke sada važeće norme (i na njima izgrađenu praksu) drugima, ili su potrebne i strukturne promjene. Može li se pravna stečevina EU preuzeti u pravni poredak Republike Hrvatske, a da se njega bitno drukčije ne strukturira? Svojedobno provedena istraživanja odnosa hrvatskog pravnog (ili barem građanskopravnog) poretka i odgovarajućih poredaka kontinentalnoeuropskog pravnog kruga pokazala su da su u hrvatskom pravnom poretku nastale bitne promjene u doba dok je bio uključen u socijalistički pravni krug. One su ga učinile različitim od ostalih pravnih poredaka kontinentalnoeuropskog pravnog kruga, pa je potrebno te razlike ukloniti da bi se ponovno postigla izgubljena sličnost. Za to – kao što je već ranije kazano – nije dovoljno iz pravnog poretka ukloniti one norme (i na njima izgrađena praksa) koje su karakteristične za tzv. socijalistička prava, nego je potrebno da hrvatski pravni poredak dobije onakvu strukturu kakvu imaju pravni poreci kontinentalnoeuropskog pravnog kruga.*, N. Gavella i dr., *Građansko pravo i pripadnost hrvatskog pravnog poretka kontinentalnoeuropskom pravnom krugu*, Zagreb, 2005., str. 200.

¹² *Mišljenje Komisije Europskih zajednica vezano za zahtjev Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji koje se odnosi na zaštitu potrošača i zdravlja (Bruxelles, 20. travnja 2004.) je sljedeće: Pravna stečevina Zajednice obuhvaća zaštitu gospodarskih interesa potrošača (u odnosu na zavaravajuće oglašavanje i komparativno oglašavanje, isticanje cijena na proizvodima, potrošački zajam, nepoštene uvjete u prodaji na daljinu i od vrata do vrata, putovanja u paket aranžmanima, kupovinu prava na vremenski ograničenu uporabu nekretnina (timeshare), sudske naloge za zaštitu interesa potrošača, određene aspekte prodaje potrošačke robe i popratna jamstva, te prodaju na daljinu potrošačkih financijskih usluga), kao i opću*

VI.: Usklađivanje prava, provedba prava i pravila tržišnoga natjecanja) pod nazivom *Zaštita potrošača* dogovoreno je da će stranke Sporazuma surađivati kako bi uskladile standarde za zaštitu potrošača u Hrvatskoj s onima u Zajednici.¹³ Zaživljavanje europskih standarda u području zaštite potrošača, sigurnosti i kvalitete proizvoda te odgovornosti za štetu prouzročenu neispravnošću proizvoda nezaobilazan je korak (*conditio sine qua non*) u uključivanju Hrvatske u moderne procese europskih integracija.

Kao i Republika Hrvatska, Bosna i Hercegovina teži harmoniziranju pravnog sustava s pravnim sustavom EU.¹⁴ U Solunskoj agendi za Zapadni Balkan,¹⁵ koju je Europsko vijeće usvojilo u lipnju 2003. godine, Unije je naglasila *da se brzina daljnjeg napretka zemalja Zapadnog Balkana na putu prema EU-u nalazi u njihovim rukama te da će ovisiti o uspjehu svake zemlje u provedbi reformi, čime se poštuju kriteriji koje je Europsko*

sigurnost proizvoda (odgovornost za neispravne proizvode, opasne kopije proizvoda i opću sigurnost proizvoda). Države članice Europske unije trebaju učinkovito provoditi pravnu stečevinu Zajednice putem odgovarajućih instrumenata rješavanja sudskih i izvansudskih sporova kao i sustava administracije, uključujući tržišni nadzor i ulogu udruga za zaštitu potrošača., Nacionalni program zaštite potrošača za razdoblje 2005. – 2006., http://www.vlada.hr/Download/2005/05/30/31_7_3_2005_Nacionalni_program_zastite_potrosaca_za_razdoblje_2005_-_2006.htm

¹³ *Stranke će surađivati kako bi uskladile standarde za zaštitu potrošača u Hrvatskoj sa standardima u Zajednici. Učinkovita je zaštita potrošača nužna kako bi se osiguralo primjereno funkcioniranje tržišnoga gospodarstva. Ta će zaštita ovisiti o razvoju upravne infrastrukture radi osiguranja nadzora nad tržištem i provedbe zakona na tom području. U tu će svrhu i u njihovu zajedničkom interesu stranke posebno poticati i osigurati: usklađivanje zakonodavstva i prilagođavanje zaštite potrošača u Hrvatskoj sukladno zaštiti koja je na snazi u Europskoj uniji; politiku aktivne zaštite potrošača, uključujući veću informiranost i razvoj neovisnih organizacija; učinkovitu pravnu zaštitu potrošača radi poboljšanja kakvoće potrošačke robe i održavanja odgovarajućih sigurnosnih normi.*, Čl. 74. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica.

¹⁴ *Bosna i Hercegovina je tranzicijska zemlja koja zaostaje na svakom društveno-ekonomskom pa tako i zaštitno-pravnom planu za zemljama EU na koje se oslanja i kojima teži.*, B. Morait, *Kontraverza o mjestu prava zaštite potrošača u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine i (ili) entiteta*, Godišnjak Pravnog fakulteta u Banjoj Luci, Br. XXIV., 2001., str. 55.; *Cilj integriranja BiH u strukture EU i eventualnog članstva u EU nailazi na rasprostranjenu podršku širom BiH. Međutim, da bi se ostvario taj cilj, država prije svega treba pokazati da dijeli temeljne vrijednosti EU, kao i kapacitet koji je nužan za ispunjenje obaveza koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Izvještaj Komisije Vijeću o spremnosti Bosne i Hercegovine za pregovore o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom*, COM(2003) 692 finalna verzija, Brussels, 18. 11. 2003., str. 39.

¹⁵ *Europsko vijeće je, na svome sastanku održanome 19. i 20. lipnja 2003., ponovilo svoju odlučnost da u potpunosti i djelotvorno podupre europsku perspektivu zemalja Zapadnoga Balkana i izjavilo da "će zemlje Zapadnoga Balkana postati sastavni dio EU-a nakon što zadovolje utvrđene kriterije". Europsko je vijeće poduprlo zaključke Vijeća od 16. lipnja 2003. o Zapadnome Balkanu, uključujući i prilog pod naslovom "Solunska agenda za Zapadni Balkan: kretanje prema europskoj integraciji", čiji je cilj dodatno jačanje veza između Europske unije i Zapadnoga Balkana koje će se temeljiti i na praksi iz procesa proširenja, između ostaloga i uvođenjem Europskih partnerstava.*, Vidi: **Zapadni Balkan na putu ka EU: jačanje stabilnosti i unapređenje prosperiteta**, Komisija Europskih zajednica, Brussels, 27. 01. 2006., COM (2006) 27 Konačna verzija

vijeće usvojilo na svom sastanku u Kopenhagenu 1993. godine te uvjeti *Procesa stabilizacije i pridruživanja*. U sadašnjoj fazi uspostavljenih (institucionalnih) odnosa između BiH i EU ne postoji pravna obveza na izjednačavanje i usklađivanje (harmonizaciju)¹⁶ prava BiH s pravom EU.¹⁷ No, bez obzira što u ovom trenutku BiH još nije preuzela formalnu obvezu preoblikovanja unutarnjeg zakonodavstva, odnosno usklađivanja svojih propisa s pravnom regulativom EU, uzimajući u obzir težnju BiH za potpuno i jednakopravno uključivanje u suvremeni europski integracijski (politički, gospodarski i sigurnosni) proces¹⁸ i pravnu europeizaciju,¹⁹

¹⁶ Na praktičnom planu ovaj proces znači stalno usuglašavanje dosadašnjih pravnih propisa država članica *Evropske unije*, kao i usklađivanje njihovih prava s novim originalnim rješenjima *Evropske unije*”, M. Trajković, *Kompanije u pravu Evropske unije*, Zbornik radova *Pravo Evropske unije (Fizička i pravna lica)*, Udruženje za pravo Evropske unije (Centar za međunarodne studije), Beograd, 1998., str. 257.; Vidi: D. Stojanović, *Pojam “harmoniziranja”, “harmonizacije” i “harmonije” domaćeg prava sa pravom Evropske unije*, Zbornik referata sa Savjetovanja održanog 15. i 16. 11. 2001. na Pravnom fakultetu u Kragujevcu, Kragujevac, 2001., str. 95. – 103.

¹⁷ M. Bevanda, *Građansko-pravna odgovornost proizvođača za štetu izazvanu nedostatkom na proizvodu u pravu Bosne i Hercegovine i Evropske unije*, Zbornik radova *Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse*, Br. 1., Mostar, 2003., str. 252.

¹⁸ Opredijeljenost BiH za uključivanje u integracijski proces izražena je i jednim dokumentom Predsjedništva BiH. Na osnovi članka V 3. a) Ustava Bosne i Hercegovine i stavka prvog članka IX. Poslovnika Predsjedništva Bosne i Hercegovine od 05. studenog 1996. godine, Predsjedništvo BiH je na svom 110. vijećanju, održanom 14. rujna 2001. godine, utvrdilo: *Opće pravce i prioritete za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine*. Jedan od prioriteta vanjske politike Bosne i Hercegovine je uključivanje Bosne i Hercegovine u europske integracijske procese u cijelosti, posebno članstvom u Vijeću Evrope, te stjecanje preduvjeta za postizanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruženju Europskoj Uniji. Strateški prioritet BiH je pojačani i sustavni iskorak u smjeru europskih i transatlantskih integracija, s ciljem poboljšanja i institucionaliziranja međusobne suradnje. U skladu s Procesom za stabilizaciju i pridruživanje EU, aktivnosti treba usmjeriti ka: potpunoj implementaciji direktiva (*Road Map*); izradivanju Studije izvodljivosti (*Feasibility Study*) za počinjanje pregovora koji će dovesti do postizanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU i postizanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Cjelovit tekst dostupan je na sljedećoj adresi: www.mvp.gov.ba/HTML/Bos/Osnovni_pravci_pol_h.htm; Opredijeljenost BiH za stjecanje punopravnog članstva u EU, također je zasnovana na širokom političkom konsenzusu. Donesene su Deklaracija o specijalnim odnosima s EU-om, iz 1998., i odluke Vijeća ministara BiH o pokretanju inicijative za pristupanje BiH Europskoj uniji (Službeni glasnik BiH br. 3/99., od 20. 3. 1999.) i Rezolucija Parlamentarne skupštine BiH o europskim integracijama i Paktu o stabilnosti iz 1999. godine (Službeni glasnik BiH, br. 12/99., od 8. 8. 1999. godine), kao i Izjava predsjednika političkih stranaka (Izjava broj: 01-50-3-180/04., od 18. 2. 2004., kojom predsjednici političkih stranaka, koje imaju zastupnike u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, potvrđuju svoju spremnost na politički konsenzus i daljnju demokratizaciju Bosne i Hercegovine u okviru ustavnog poretka radi ulaska u Europsku uniju i Partnerstvo za mir.). Godine 2003. Parlamentarna skupština BiH je usvojila Zaključke prema kojima, među ostalim, postoji potpuni politički konsenzus kako je članstvo BiH u EU-u najveći mogući prioritet (Zaključci oba doma Parlamentarne skupštine BiH, br. 01-02-661/03., od 23. 4. 2003.), Vidi: *Strategija integriranja Bosne i Hercegovine u Europsku uniju (Nacrt)*, Bosna i Hercegovina, Vijeće ministara, Direkcija za europske integracije, 2005., <http://www.dei.gov.ba/pdf/strategijaHR.pdf>

¹⁹ Vidi: R. Vukadinović, *Evropeizacija privatnog prava*, *Pravni život*, Br. 12., Beograd, 2002., str. 395. – 408.

nužno je pokrenuti organizirani postupak dragovoljnog usklađivanja bosanskohercegovačkog zakonodavstva s pravnim sustavom EU.²⁰ Važno je napomenuti da upravo zbog nepostojanja pravne obveze postoji mogućnost da se u ovoj fazi izaberu samo prioriteta područja, u kojima su pravne prilagodbe ionako (bez obzira na integraciju u EU) nužne u BiH.²¹ Naravno, u cijelosti je jasno da nema potrebe da BiH pokuša razviti vlastitu metodu prilagodbi (što bi predstavljalo težnju za postizanjem nemogućeg), već je mnogo učinkovitije (djelotvornije) osloniti se na metode razvijene u državama koje godinama prilagođavaju svoje pravne sustave s europskim. Kada BiH potpiše Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (*Stabilisation and Association Agreement, SAA*),²² odnosno kada odnosi BiH i EU prijeđu u ugovornu fazu (od pridruženog do punopravnog članstva), izjednačavanje i usklađivanje određenih područja prava postat će obvezno.^{23,24} Dakle,

²⁰ U ovom se trenutku Bosna i Hercegovina nalazi u fazi takozvanog dragovoljnoga-obveznoga usklađivanja svoga zakonodavstva: dragovoljno, zato što će taj proces postati obveza za državu nakon što zaključi Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, a obveznoga, zato što je Vijeće ministara koncem 2003. godine usvojilo odluku o procedurama u procesu usklađivanja zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa *acquis communautaire*om kojom se institucije i organi uprave Bosne i Hercegovine obvezuju uskladiti nove propise sa pravom Europske unije., Priručnik za usklađivanje propisa Bosne i Hercegovine sa propisima Europske unije, Sektor za harmonizaciju pravnog sistema Direkcije za europske integracije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2005., str. 3.

²¹ Usporedi: *PLAN integracijskih aktivnosti Republike Hrvatske*, Vlada Republike Hrvatske, Ured za europske integracije, Zagreb, 1999.

²² U Sarajevu je 25. studenog 2005. godine označen početak pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju Bosne i Hercegovine s Europskom unijom.

²³ *Obvezu harmoniziranja unutarnjih propisa države članice su preuzele Ugovorom o osnivanju u mjeri u kojoj je to potrebno za ostvarivanje komunitarnih ciljeva. ... Treće država nečlanice preuzimaju obvezu djelomičnog usklađivanja svojih propisa (i to samo onih koji se odnose na uspostavljanje i funkcioniranje unutarnjeg, jedinstvenog, tržišta) tek potpisivanjem klasičnih sporazuma o pridruživanju i nove vrste sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. ... Za razliku od država članica i pridruženih država koje su obavezne na harmonizaciju, treće države nečlanice nemaju takvu obvezu, već harmonizaciju unutrašnjeg zakonodavstva sa propisima EU tretiraju kao deo predpristupne strategije za uspostavljanje što čvršćih odnosa sa EU sa krajnjim ciljem da eventualno postanu punopravne članice. Otuda je ovakva harmonizacija dobrovoljna. Dobrovoljnoj harmonizaciji unutrašnjih propisa pristupile su gotovo sve ostale evropske države, bez obzira na vrstu uspostavljenih institucionalnih odnosa sa Evropskom unijom.*, R. D. Vukadinović, *O nekim karakteristikama harmonizacije unutrašnjeg zakonodavstva sa pravom Evropske unije, Aktualna pitanja savremenog zakonodavstva*, Zbornik radova sa Savjetovanja pravnika Budva 4. – 6. 6. 2001., Beograd, 2001., str. 109. – 111.

²⁴ Vijeće ministara EU, na sjednici održanoj u junu 1998. u Luksemburgu, sačinilo je specijalnu Deklaraciju o poziciji Bosne i Hercegovine u Evropi, kojom su se pokušali podržati naponi za ispunjavanje uslova za pridruživanje. Jedna od prvih rečenica Deklaracije kaže: *Evropska unija vjeruje da je BiH na svom putu ka većoj integraciji sa Evropom i evropskim strukturama*” i *“Evropska unija potvrđuje da BiH pripada Evropi”*. Prema izvještaju Komisije Vijeća za pripremljenost Bosne i Hercegovine da pregovara o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) sa Evropskom unijom za 2003., SAA bi uključio odredbe postepenog približavanja postojećeg i budućeg zakonodavstva BiH na Zajednici. Od BiH se očekuje da obezbjedi da od datuma potpisivanja SAA, približavanje počne u svim elementima *Acquis Communitarie* u Zajednici na koje se Sporazum odnosi., D. Vuletić, *Konkurencija i državna*

potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u procesu pridruživanja EU BiH će preuzeti obvezu implementiranja načela i pravila zakonodavstva EU u nacionalno zakonodavstvo. Potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između BiH i EU i njezinih država članica predstavlja prvi korak k institucionaliziranju odnosa BiH s EU, kojim će otpočet proces pridruživanja BiH europskim integracijama, i u kojem će jedna od posebno važnih obveza BiH (koju će BiH morati ispuniti do kraja tog procesa) biti i prilagodba nacionalnog zakonodavstva pravnoj stečevini EU (*acquis communautaire*).²⁵

2. Izvori pravila odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u hrvatskom i bosanskohercegovačkom pravu

U (bivšoj) Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ; Jugoslavija; Druga Jugoslavija)²⁶ 1978. godine na saveznoj razini donesen je Zakon o obveznim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO 78).^{27,28} U navedenom zakonu odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom predstavljala je posebnu podvrsta objektivne izvanugovorne odgovornosti za štetu koja je bila uređena odredbama čl. 179. Do donošenja ZOO 78 odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom nije bila regulirana posebnim propisima (kao i u većini drugih pravnih poredaka), niti su pravila građanskog prava

pomoć: Bosna i Hercegovina, 2004., str. 6., <http://www.mozaik.ba/html/pdf%20konkurencija%20i%20drzavna%20pomoc.pdf>

²⁵ Vidi: M. Bevanda, op. cit., 252. i 253.

²⁶ Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija je država nastala 29. prosinca 1943. godine na drugom zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu kao zajednica 6 naroda i 6 republika (Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora i Makedonija), sa prvobitnim imenom Demokratska Federativna Jugoslavija (DFJ). To je ime promijenjeno 29. prosinca 1945. godine na trećem zasjedanju AVNOJ-a u Beogradu u Federativna Narodna Republika Jugoslavija (FNRJ), da bi konačno 7. travnja 1963. godine dobila ime Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ). Jugoslavija je slijednica Kraljevine Jugoslavije (1918. – 1941.). Procesom raspada bivše SFRJ tijekom 1991. godine, odnosno procesom razdruživanja bivše federacija, došlo je do osamostaljenja pojedinih država, odnosno bivših republika u SFRJ. Dakle, (Druga) Jugoslavija je prestala je postojati 1991. godine istupanjem Slovenije i Hrvatske (1991. godine), zatim Bosne i Hercegovine i Makedonije (1992. godine) iz federacije. Preostale republike, Srbija i Crna Gora, su formirale novu zajednicu, prvo SR Jugoslaviju, 2003. godine državnu zajednicu Srbija i Crna Gora, a na referendumu 21. svibnja 2006. godine Crna Gora je istupila iz državne zajednice stvorivši samostalnu republiku. Državna zajednica je službeno ugašena nakon crnogorske deklaracije neovisnosti 3. lipnja 2006. i formalne deklaracije neovisnosti Srbije 5. lipnja 2006. godine., Vidi: <http://bs.wikipedia.org/wiki/Jugoslavija>

²⁷ Službeni list SFRJ, br. 29/78.

²⁸ Opširnije: S. Perović, *Obligaciono pravo*, Beograd, 1990., str. 39. – 78.

poznavala odgovornost proizvođača kao poseban pravni institut.^{29,30}

Može se slobodno reći da ZOO 78 predstavlja važnu etapu u razvoju ove složene i osjetljive oblasti i discipline, jer prvi put u jugoslavenski pravni sustav (makar kroz jedan, ali iznimno bitan članak) na izričit način uvodi i uređuje (objektivnu) odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom. Sustav odgovornosti proizvođača za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom prihvaćen u ZOO 78 predstavljao je iznimku na europskoj razini. Zakonodavac je smatrao da je odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom poseban oblik odgovornosti za štetu od opasne stvari ili opasne djelatnosti.³¹ Ovu vrstu odgovornosti (proizvođača stvari s nedostatkom) predvidio je i prof. Mihailo Konstantinović³² u članku 141. Skice za zakonik o obligacijama i ugovorima, a koji glasi: *Ko stavi u promet neku stvar koju je proizveo, a koja zbog nekog nedostatka, za koji on nije znao, predstavlja opasnost štete za lica ili stvari, odgovara za štetu koja bi nastala zbog tog nedostatka.*³³ Međutim, Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima,

²⁹ Do donošenja Zakona o obligacionim odnosima, osnovni izvori pravnih pravila o kvalitetu i zaštiti potrošača bili su, u oblasti obligacionopravne zaštite, Opšte uzanse za promet robom, pravna pravila iz zakona stare Jugoslavije koja nisu bila u suprotnosti sa novim socijalističkim poretkom. Sudska praksa, mada interpretativni izvor, usled nepostojanja zakona prevazilazila je svoju interpretativnu ulogu i faktički stvarala pravna pravila u ovoj oblasti., V. Jovanović, *Kvalitet proizvoda i zaštita potrošača u svjetlosti privrednog i građanskog prava u Jugoslaviji*, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Br. 1-2., 1979., str. 118.

³⁰ Kada se govori o primjeni starih pravnih pravila, treba imati na umu da je u staroj Jugoslaviji postojalo 6 pravnih područja. To znači da stara Jugoslavija u građanskopravnom pogledu nije bila jedinstveno pravno područje. Postojala su ova pravna područja: 1. Hrvatska i Slavonija. Tu je vrijedio stari Austrijski građanski zakonik (OGZ) od 1811. godine. U Hrvatskoj je uveden 1852. godine; ...4. Bosna i Hercegovina. Tu je važilo tursko (Medžela) i običajno pravo. Od 1878. godine (tj. nakon amnestije) počeo se primjenjivati i OGZ., M. Vedriš, P. Klarić, *Građansko pravo*, Zagreb, 2006., str. 20.

³¹ I. Crnić, *Naknada štete*, Zagreb, 1998., str. 65.

³² Vidi: M. Milojević, *Profesor i dekan Mihailo Konstantinović*, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Br. 1-2., Beograd, 2003., str. 173. – 183.

³³ Vidi: M. Konstantinović, *Obligacije i ugovori: Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima*, Beograd, 1969., str. 53.; *Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima koju je izradio Mihailo Konstantinović, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu ... je poslužila kao osnova za donošenje Zakona o obligacionim odnosima (1978), i više od toga. Zakon o obligacionim odnosima je u najvećem delu jednostavno reprodukovao odredbe Skice. Tamo gdje je odstupio, uglavnom je pogrešio.*, S. Perović. *Stručno mišljenje o Nacrtu Zakona o obligacionim odnosima Republike Srpske/Federacije BiH (knj. I, Opštio deo, sa stanjem 28. I. 2003)*, Srpska pravna misao, Br. 1-4, Banja Luka, 2002., str. 27.

kao ni Nacrt Zakona o obligacijama i ugovorima,^{34,35} iz 1974. godine, nisu predvidjeli drugi stavak kakav je usvojen u ZOO 78.

Sudska praksa je prije donošenja ZOO 78 već u priličnoj mjeri prokrčila put načelu objektivne (kauzalne) izvanugovorne odgovornosti, prihvaćajući ideju pooštrene objektivne odgovornosti za štetu od opasnih stvari i opasnih djelatnosti, kao i u drugim posebnim slučajevima, gdje nužnost života zahtijeva pružanje veće zaštite oštećenim osobama.³⁶ Dakle, sudska je praksa prije donošenja ZOO 78 u ograničenom broju slučajeva ukazala na postojanje šteta prouzročenih nedostatkom na proizvodu,³⁷ te je priznavala

³⁴ Nadležna vijeća Savezne skupštine usvojila su 29. ožujka 1974. Prijedlog za donošenje zakona o obligacijama i ugovorima. U skladu s usvojenom koncepcijom ovog zakona, posebna Potkomisija Zajedničke komisije vijeća Savezne skupštine za zakone o udruženom radu, osnovnim vlasničkim i obligacionim odnosima usvojila je tekst Nacrta zakona o obligacijama i ugovorima. Redakcijska grupa za izradu Nacrta zakona o obligacijama i ugovorima radila je u sljedećem sastavu: Vrleta Krulj, redoviti sveučilišni profesor i znanstveni savjetnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu (predsjednik), Josip Studin, sudac Vrhovnog suda Jugoslavije i Slijepčević Ratimir, savjetnik u Sekretarijatu za zakonodavstvo Savezne skupštine (sekretar)., Vidi: *Nacrt Zakona o obligacijama i ugovorima* (kao radni materijal) Beograd, 1974.

³⁵ O koncepciji i temeljnim rješenjima Nacrta Zakona o obligacijama i ugovorima vidi: Pravni život, aneks uz Br. 12., 1976. Navedeni broj časopisa Pravni život predstavlja zbornik referata i diskusija s Okruglog stola održanog u Beogradu 23. i 24. 11. 1976. godine pod nazivom *O koncepciji i osnovnim rješenjima Nacrta Zakona o obligacijama i ugovorima*.

³⁶ V. Krulj, J. Studin, M. Dokić, R. Slijepčević, *Osnovne polazne koncepcije, u obliku Prijedloga za donošenje zakona o obligacijama i ugovorima, Nacrt Zakona o obligacijama i ugovorima* (kao radni materijal) Beograd, 1974., str. 8.

³⁷ *Za štetu nastalu eksplozijom posude napunjene soda-vodom odgovara proizvođač soda-vode po načelu objektivne odgovornosti.*, Presuda Vrhovnog suda Autonomne Pokrajine Vojvodine, Gž 170/59, od 9. 3. 1960. godine, Zbirka sudskih odluka, Knjiga V., Sveska I., pod brojem 26., Beograd, 1960., str. 75.; *Za štetu prouzročenu upotrebom neispravne opeke pri izgradnji stambenih objekata odgovara njen proizvođač, koji je u obvezi da vlasnicima oštećenih stambenih objekata naknadi štetu, u onom obimu koji je posljedica korištenja takve opeke (refleksna šteta proistekla zbog skrivenih mana upotrebljenih stvari).*, Vrhovni sud BiH, broj Gž. 286/78, od 11. 05. 1978. godine, Bilten Vrhovnog suda BiH, br. 3., Sarajevo, 1978., str. 36.; *U uslovima razvijene proizvodnje i upotrebe trajnih potrošnih dobara (tehničke robe) koja svojim postojanjem i korištenjem stvaraju povećanu opasnost za okolinu, mora se prihvatiti princip objektivne odgovornosti proizvođača za štete koje korisnicima (potrošačima), ili trećim licima, nastanu uslijed nekog skrivenog nedostatka ili osobine proizvedene stvari.*, Vrhovni sud BiH, Br. Gž 403/74, 27. 06. 1974, Bilten Vrhovnog suda BiH, br. 28., Sarajevo 1974., str. 13, Advokatura BiH 1/75., str. 54.; *Proizvođač automobila odgovara za štetu nastalu zbog skrivenih mana automobila koje predstavljaju greške u konstrukciji – zbog lošeg mehanizma za zatvaranje vrata – zbog čega je osoba za vrijeme vožnje ispala iz automobila.*, Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 693/65.; Navedeno prema: S. Cigoj, *Građanska odgovornost*, u: *Enciklopedija imovinskog prava i prava udruženog rada*, Tom prvi, Beograd, 1978., str. 525.; *Proizvođač šampona dužan je platiti oštećenoj osobi naknadu za neugodnosti i duševne patnje (neimovinska šteta), koju je pretrpjela zbog toga što joj je nakon uporabe šampona kosa dobila nenormalan izgled sličan modrom indigu, koje je stanje trajalo nekoliko mjeseci i kroz koje je vrijeme oštećena imala razne neugodnosti, a bila je zabrinuta zbog mogućnosti nastupa trajnih posljedica.*, Vrhovni sud Hrvatske, Gž 3701/72. od 16. 11. 1973. (Pregled sudske prakse, Br. 4/76); Presuda navedena prema: P. Klarić, *Odgovornost za štete nastale uporabom medicinskih tehničkih uređaja*, Pravo u gospodarstvu, Vol. 41., Br. 4., 2002., str. 84.; *Za štetu nastalu od*

novi vid odgovornosti, tj. objektivnu odgovornost (proizvođača) za štetu od stvari s nedostatkom. Ipak, u mnogim slučajevima iz starije sudske prakse sudovi nisu uzimali u obzir odgovornost proizvođača kada je u pitanju bila šteta izazvana neispravnošću proizvoda.³⁸ I u pravnoj teoriji zastupano je gledište o potrebi uvođenja objektivne odgovornosti proizvođača za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom.³⁹ Čudno je da u objavljenoj sudskoj praksi BiH posljednjih petnaest godina gotovo i nema presuda u primjeni pravne ustanove odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom,

eksplozije defektne električne žarulje odgovara proizvođač po objektivnom načelu., Vrhovni sud Hrvatske, Gž 469/62.; *Odgovornost prodavca za puštanje u promet neispravne robe (koncentrata: koncentrata za ishranu živine) kojim je naneta šteta kupcu oboljenjem živine i smanjenjem nosivosti – ne isključuje i odgovornost proizvođača takvog koncentrata (koja se osniva na deliktu).*, Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 2131/65.; *Proizvajalec nevarnih stvari, z označbo na ovoju “nestrupeno” (rastlinsko škropivo), je objektivno odgovoren za škodu, ki nastane ob njihovi uporabi. Okoliščina, da proizvod vsebuje snovi, ki so kot strupene splošno znane, ne oprosti proizvajalca odgovornosti za posledice napačne deklaracije. Deklaracija o nestrupenosti pomeni, da je snov nenevarna ne samo za rastline, za katere naj se uporablja, temveč tudi za vse okolje, s katerim ob normalni uporabi pride v stik.*, Vs Slovenije Pž 587/75, 6.8.1975., Poročilo Vs Slovenije, Br. 2/75., str. 35., Pravnik 1-3/76 str. 239., <http://www.sodisce.si/>

³⁸ *U parnici za naknadu štete koja nastane od autobusa ne može se tuženi, kome pripada autobus, braniti da se šteta dogodila usled mane u fabričkoj izradi.*, Iz obrazloženja presude Vrhovnog suda Socijalističke Republike Hrvatske Gž 2495/62, od 15. 01. 1963. godine: *Prvostepeni sud je na osnovu parničnih rezultata pravilno osudio tuženoga da tužiteljicama naknadi štetu koja im je nastala uslijed saobraćajne nesreće prilikom vožnje autobusom tuženog. Neosnovan je prigovor tuženog da on ne odgovara za štetu, jer da se nije radilo o manama u funkcionisanju autobusa, već o tvorničkoj grešci. Naime, u ovom predmetu utvrđeno je da je do nesreće došlo uslijed mane na vozilu. Međutim, ako je zbog kakvoće ili mane na vozilu nastao štetni događaj, vlasnik vozila nije uslijed toga isključen odgovornosti za naknadu štete, jer to ne predstavlja višu silu ili neotklonjiv događaj, a osim toga nije utvrđeno, da li je mana na vozilu tvornička mana ili je nastala uslijed normalnog korišćenja vozila.*, Vrhovni sud Jugoslavije odlučujući o reviziji tuženog potvrdio je prednju presudu iz istih razloga. (Presuda Vrhovnog suda Jugoslavije Rev, 1675/63 od 12. 11. 1963. godine., Zbirka sudskih odluka, Knjiga VIII., Sveska III., pod brojem 328., Beograd 1963., str. 46. i 47.); *U slučaju kad se u kretanju motornog vozila odvoji točak i nanese povredu tela izvesnom licu, vlasnik motornog vozila odgovara oštećenom za nastalu štetu bez obzira na krivicu i bez obzira na činjenicu da u vreme tog događaja još nije isteklo vreme garancije proizvođača motornog vozila.* Iz obrazloženja: *Prvostepeni sud je utvrdio da je tužilac zadobio povrede od udara otkintog točka tuženikovog kamiona u pokretu (to i tuženi priznaje) i da odgovornost za naknadu štete snosi tuženi. Ovo utvrđenje je pravilno, a isto tako je pravilan i zaključak da tuženi odgovara za štetu tužioca, jer je kamion tuženog bio i u njegovoj upotrebi. Nije od značaja u konkretnom slučaju tvrdnja tuženog da još nije istekao garantni rok od kupovine kamiona, te da za štetu odgovara proizvođač kamiona, jer to može biti predmet obračuna i odgovornosti između proizvođača kamiona i tuženog kao vlasnika. Tužilac je u odnosu sa tuženim, jer je povređen njegovim kamionom i koji je bio u njegovoj upotrebi, te iz tih razloga nije osnovana revizija tuženog.*, Presuda Vrhovnog suda Jugoslavije Rev, 330/64 od 17. 04. 1964. godine., Zbirka sudskih odluka, Knjiga VIII., Sveska III., pod brojem 35., Beograd 1964., str. 70.

³⁹ Vidi: R. Prica, *Odgovornost za štetu od proizvoda*, Pravni život, Br. 4., Beograd, 1961., str. 21.; J. Radišić, *Garancija za trajan kvalitet i odgovornost za štetu od stvari s nedostatkom*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 1972. str. 114. – 117.; S. Cigoj, *Odgovornost proizvajalca za škodu po produktu*, Ljubljana, 1977., str. 113. i 114.

iako se na tržištu množe takvi proizvodi pa su štetne posljedice njihova korištenja sve brojnije.

Revolucionarne odredbe čl. 179. ZOO 78 kojima je regulirana odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom kao posebna podvrsta objektivne izvanugovorne odgovornosti za štetu, donesene su gotovo petnaest godina nakon donošenja par. 402A američkog *Restatementa (Second) of Torts*, a dvadeset godina prije objavljivanja *Restatementa (Third) of Torts: Products Liability*⁴⁰ i sedam godina prije donošenja Direktive.⁴¹ Rješenje iz ZOO 78 je prvo izričito zakonsko uređenje te odgovornosti u Europi. Ipak, prvo izričito zakonsko uređenje odgovornosti za štetu izazvanu lijekovima s nedostatkom postojalo je od 1976. godine u Njemačkoj (Zakon o lijekovima - *Arzneimittelgesetz*).^{42,43} Međutim, za razliku od navedenog (parcijalnog) uređenja koje se odnosi samo na

⁴⁰ Vidi: *Restatement of the Law Third, Torts: Product Liability* (As Adopted and Promulgated by the American Law Institute at Washington D.C., May 20, 1997, American Law Institute Publishers, St. Paul, Minn., 1998).

⁴¹ *Koncepcijska svršenost tog Zakona lako se može dočarati činjenicom da je odgovornost za neispravan proizvod, kao posebno odštetnopravno uređenje, u nas zakonski bila uređena punih sedam godina prije donošenja Smjernice 85/374/EEZ, te petnaestak do dvadeset godina prije implementacije te Smjernice u pravne poretke većine država članica Europske unije. Dapače, zahvaljujući toj modernoj koncepciji ZOO-a 78, SFRJ je bila prva zemlja u Europi u kojoj je ustanovljen opći sustav objektivne izvanugovorne odgovornosti za neispravan proizvod, koji se primjenjuje na sve proizvode, a izuzme li se § 402.A Restatementa (Second) on Torts, kao specifičnu kvazi-kodifikaciju američkog prava, i prvo cjelovito izričito zakonsko uređenje te odgovornosti na globalnoj razini.*, M. Baretić, *Odgovornost za neispravan proizvod*, u: *Zakon o obveznim odnosima – najznačajnije izmjene – najznačajniji instituti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 233.

⁴² *Gesetz über den Verkehr mit Arzneimitteln - Arzneimittelgesetz (AMG) 24. 8. 1976 (BGBl. 1976 I S. 2445)*, stupio na snagu 1. siječnja 1978. godine.

⁴³ Nakon tragedije s lijekom Thalidomide (*Contergan*) 1958./'59. godine u Njemačkoj postoje posebna pravila za farmaceutske proizvode regulirana Zakonom o lijekovima. Ako je zbog uporabe lijeka namijenjenog ljudima, a koji je ustupljen potrošaču u području u kojem je na snazi navedeni zakon, te koji podliježe obvezi registracije ili je zakonskom odredbom izuzet od nje, nastupila smrt ili je tijelo i zdravlje znatno povrijeđeno, tada je farmaceutski poduzetnik (koji može, ali ne mora, biti proizvođač) koji je lijek stavio u promet obvezan oštećeniku naknaditi nastalu štetu. Uvjeti te odgovornosti su sljedeći: da lijek pri normalnoj (namjenskoj) uporabi ima štetne posljedice koje prema saznanjima medicinske znanosti prelaze opravdanu mjeru, a njihov se uzrok nalazi u području razvoja ili proizvodnje lijeka; da je šteta nastupila zbog oznaka (etiketiranja), stručnih informacija ili uputa o uporabi koje ne odgovaraju spoznajama medicinske znanosti. Sukladno odredbama čl. 84. njemačkog Zakona o lijekovima, predviđena je objektivna odgovornost proizvođača lijeka (za ljudsku upotrebu), koja obuhvaća i rizike razvoja. Ako je primijenjeni lijek, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja, podesan prouzročiti štetu, tada se pretpostavlja da je šteta prouzročena tim lijekom. Predviđena je gornja granica odgovornosti, odnosno utvrđen je maksimalni iznos naknade po jednoj osobi i jednom štetnom događaju. Sukladno čl. 88. Zakona o lijekovima, u slučaju smrti i tjelesne povrede jedne osobe naknada je ograničena na iznos do 600.000 eura ili, u slučaju rente, do 36.000 eura godišnje. U slučaju smrti i tjelesne ozljede više osoba prouzročениh istim lijekom, ukupna naknada ograničena je na iznos od 120 milijuna eura ili, u rentnom iznosu, do 7,2 milijuna eura. Također, propisano je obvezno osiguranje proizvođača lijekova od odgovornosti na iznos osiguranja koji predstavlja maksimum njegove odgovornosti.

lijekove, uređenje odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom u ZOO 78 sveobuhvatno je jer se odnosi na neograničen krug (stvari) proizvoda. Odgovornost za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom postojala je i u Sjedinjenim Američkim Državama, i to u par. 402A *Restatementa (Second) of Torts* iz 1964. godine.^{44,45} Potrebno je naglasiti da su se redaktori Zakona o obveznim odnosima uređujući čl. 179., odnosno odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom, u velikoj mjeri oslanjali na američki model uređenja navedene odgovornosti, odnosno par. 402A *Restatementa (Second) of Torts*.⁴⁶ Konceptija odgovornosti predviđena par. 402A *Restatementa*

⁴⁴ Par. 402A *Restatementa (Second) of Torts*, pod naslovom *Posebna odgovornost prodavatelja proizvoda za fizičku štetu korisnika ili potrošača*, glasi: (1) Onaj tko prodaje bilo koji proizvod u neispravnom stanju, nerazumno opasnom za korisnika ili potrošača ili njegovu imovinu, odgovoran je za fizičku štetu koja je time prouzročena krajnjem korisniku ili potrošaču ili njegovoj imovini, ako se (a) prodavatelj bavi prodajom takvog proizvoda i (b) ako se očekuje da će i da jeste proizvod stigao do korisnika ili potrošača bez znatnije promjene stanja u kojem je prodan. Pravilo navedeno u stavku (1) primjenjuje se iako je (a) prodavatelj upotrijebio svu moguću pozornost u pripremi i prodaji svoga proizvoda i (b) korisnik ili potrošač nije kupio proizvod, niti ušao u bilo kakav ugovorni odnos s prodavateljem.

⁴⁵ *Restatement* je skup metoda i pojava prvotno zamišljenih tako da prikažu, na sistematičan i zakonu sličan način, pravila određenih pravnih područja onako kako se ona primjenjuju na sudu. Iako su u njima obično preuzeta i sistematizirana rješenja sudske prakse koja su po određenom pitanju ujednačena u većini američkih država, *Restatementi* često sadrže i pravila koja su sudovi prihvatili u manjem broju država ili čak i pravila na koja je izbor pao zato što su ih sami autori smatrali najprikladnijima. Postupak stvaranja *Restatementa* iznimno je složen proces. *Restatementi* se ne smatraju obvezujućim izvorom prava, ali uživaju veliki ugled u praksi. Utjecajem koji ostvaruju na suce svih američkih država, *Restatementi* doprinose ujednačenosti američkog prava. Američki pravni institut (*American Law Institute – ALI*) 1998. godine objavljuje *Restatement (Third) of Torts: Products Liability*. S obzirom da je u cijelosti posvećen odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom navedeni *Restatement* još se naziva i *Products Restatement*. Izvjestitelji *Products Restatementa* bili su ugledni profesori James Henderson (Cornell Law School) i Aaron Twerski (Brooklyn Law School). Dok s jedne strane, neke kritike upućene *Restamentu (Third) of Torts: Products Liability* govore o njemu kao visoko politiziranom projektu, s druge strane, pak, o njemu se govori kao o iznimno uspješnom projektu., Vidi: M. S. Shapo, *A New Legislation: Remarks on the Draft Restatement of Products Liability*, University of Michigan Journal of Law Reform, Vol. 30., Issues 2 & 3, 1997., str. 217. – 220.; F. J. Vandall, *Constructing a Roof Before the Foundation is Prepared: The Restatement (Third) of Torts: Products Liability Section 2(b) Design Defect*, University of Michigan Journal of Law Reform, Vol. 30., Issues 2 & 3, 1997., str. 279.; M. S. Shapo, In Search of the Law of Products Liability: The ALI Restatement Project, Vanderbilt Law Review, Vol. 48., 1995., str. 645. i 646.

⁴⁶ Možemo slobodno reći da je sustav odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom prihvaćen u par. 402A *Restatementa (Second) of Torts* preko trideset godina predstavljao središnji koncept američkog prava odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, tj. do 1998. kada je objavljen *Restatement (Third) of Torts: Products Liability*. Međutim, bez obzira na postojanje *Restatementa (Third) of Torts: Products Liability*, koji danas ima snažan utjecaj na američki sustav odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, pravo odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u mnogim američkim državama još uvijek je pod snažnim utjecajem par. 402A *Restatementa (Second) of Torts*. Navedenim paragrafom u američkom pravu je kao temeljno načelo prihvaćena objektivna odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, bez obzira na to o kojoj se vrsti nedostatka radi. Za razliku od *Restatementa (Second) of Torts*, koji odgovornosti za štetu izazvanu proizvodom s

(*Second*) of Torts, kao i čl. 179. ZOO-a 78 prebacuje rizik na onu osobu koja stvara opasnost od štete i usmjerena je na maksimalnu zaštitu interesa oštećenika.⁴⁷ Redaktori Zakona o obveznim odnosima prilikom koncipiranja

nedostatkom posvećuje *samo* jedan paragraf (402A), *Restatement (Third) of Torts: Products Liability* predstavlja poseban *Restatement* isključivo posvećen problematici odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, kojim ALI izražava posebnost i značaj navedenog područja prava. Taj poseban tretman odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom posljedica je strahovito dinamičnog razvoja i promjena u navedenom području, te iznimne važnosti koju navedeno područje ima u američkom pravu. Za razliku od par. 402A *Restatementa (Second) of Torts* koji izričito ne daje definiciju proizvoda, *Restatement (Third) of Torts: Products Liability* u par. 19. izričito definira proizvod. Također, za razliku od par. 402A *Restatement (Second) of Torts* koji izričito ne navodi koje su vrste neispravnosti njime obuhvaćene, trodiobu neispravnosti proizvoda u američkom pravu izričito predviđa *Restatement (Third) of Torts: Products Liability*, i to: 1. neispravnost u izradi 2. konstrukcijsku neispravnost i 3. neispravnost uslijed propusta u obavještanju. Odredba par. 402A američkog *Restatementa (Second) of Torts* sadržajno je upućivala na slučajeve prouzročenja štete neispravno izrađenim proizvodima (*manufacturing defect*). Međutim, primjena pravila o odgovornosti za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom postupno se širila i na konstrukcijsku neispravnost i neispravnost uslijed propusta u obavještanju, što je kasnije izričito i potvrđeno *Restatementom (Third) of Torts: Products Liability*. Za razliku od par. 402A *Restatementa (Second) of Torts* kojim je prihvaćena objektivna odgovornost za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom, bez obzira na to o kojoj se vrsti nedostatka radi, *Restatement (Third) of Torts: Products Liability* propisuje objektivnu odgovornost samo za jednu vrstu nedostatka, i to za nedostatak u izradi, dok je za štete izazvane proizvodima koji imaju konstrukcijski nedostatak ili nedostatak zbog nepostojanja odgovarajućih uputa predviđena subjektivna odgovornost, odnosno odgovornost zasnovana na krivnji. Vidi: P. E. Herzog, *Recent Developments in Products Liability in the United States*, *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 38., 1990., str. 539. - 554.; G. C. Pratt, *Strict Products Liability Under Restatement (Second) of Torts § 402A: "Don't Throw the Baby Out With the Bathwater"*, *Touro Law Review*, Vol. 10., 1993., str. 123. - 149.; M. Veršić Marušić, *Objektivna odgovornost za štetu od proizvoda u američkom pravu*, *Zakonitost*, Br. 47., 1993., str. 405. - 428.; D. W. Boivin, *Strict Product Liability Revisited*, *Osgoode Hall Law Journal*, Vol. 33., No. 3., 1995., str. 487. - 547.; D. G. Owen, *Toward a Proper Test for Design Defectiveness: "Micro-Balancing" Costs and Benefits*, *Texas Law Review*, Vol. 75., Issue 7., 1997., str. 1661. - 1698.; G. G. Howells, M. Mildred, *Is European Products Liability More Protective Than the Restatement (Third) of Torts: Products Liability?*, *Tennessee Law Review*, Vol. 65., 1998., str. 985. - 1030.; G. W. Conk, *Is There a Design Defect in the Restatement (Third) of Torts: Products Liability?*, *The Yale Law Journal*, Vol. 109., 2000., str. 109. - 1133.; J. Stapleton, *Restatement (Third) of Torts: Product Liability, an Anglo-American Perspective*, *Washburn Law Journal*, Vol. 39., 2000., str. 363. - 403.; J. A. Henderson, A. D. Twerski, *Drug Designs Are Different*, *The Yale Law Journal*, Vol. 111., 2001., str. 151. - 181.; J. Darby, *The USA! Recent Developments in Product Liability Law in the United States*, *Zeitschrift für Europerechtliche Studien*, Nr. 1., Saarbrücken, 2002., str. 105. - 113.; M. Karanikić, *Odgovornost za štetu od proizvoda – U pravu Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država*, *Pravni život*, Br. 10., Beograd, 2003., str. 711. - 737.; M. Reimann, *Liability for Defective Products at the Beginning of the Twenty-First Century: Emergence of a Worldwide Standard?*, *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 51., 2003., str. 751. - 838.; M. Reimann, *Product Liability in a Global Context: The Hollow Victory of the European Model*, *European Review of Private Law*, Volume. 11. Issue 2., 2003., str. 128. - 154. D. G. Owen, *The Puzzle of Comment j*, *Hastings Law Journal*, Vol. 55., No. 6., 2004., str. 1377. - 1398.

⁴⁷ Opširnije o klasičnom "liberalnom" pristupu zaštiti potrošača vidi: G. Howells, *Comparative Product Liability*, Aldershot, Brookfield (USA), Hong Kong, Singapore, Sydney, 1993., str. 17. i 18.

instituta odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom nisu se oslanjali samo na normativni okvir američkog uređenja te odgovornosti (par. 402A *Restatementa (Second) of Torts*) u kojem odgovornost zbog propusta u obavještanju nije bila posebno apostrofirana, već su pažljivo analizirali razvoj te odgovornosti u američkoj sudskoj praksi koja je nakon donošenja par. 402A *Restatementa (Second) of Torts* razvila odgovornost zbog propusta u obavještanju,⁴⁸ i to kao subjektivnu odgovornost, baš kao što je to predviđeno i u čl. 179., st. 2. Zakona o obveznim odnosima.⁴⁹ Možemo slobodno reći da je jugoslavenski zakonodavac, uređujući i uvodeći na izričit način odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom kao objektivnu odgovornost, obogatio naše pravo i svrstao ga u napredne pravne poretke u području odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom.

Sve države nastale raspadom bivše Jugoslavije preuzele su ZOO 78, koji je nakon toga u tim državama pretrpio neke izmjene. Danas je situacija u velikoj mjeri izmijenjena. Naime, Slovenija, Makedonija i Hrvatska donijele su nove zakone koji reguliraju obvezne odnose. Tako je u Republici Sloveniji na snazi *Obligacijski zakonik*,⁵⁰ u Republici Hrvatskoj (novi) *Zakon o obveznim odnosima*,⁵¹ a u Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji *Zakon za obligacionite odnose*.⁵² U Srbiji, Crnoj Gori, kao i u BiH, na snazi je (uz određene izmjene i dopune) preuzeti *Zakon o obveznim odnosima* iz 1978. godine.⁵³ Navedene samostalne države nastale raspadom bivše SFRJ nastoje uskladiti svoje pravo s pravom EU, pa su u tom pravcu,

⁴⁸ Vidi: D. Owen, *Products Liability Law Restated*, South Carolina Law Review, Vol. 49., 1998., str. 283.; J. A. Henderson, A. D. Twerski, *What Europe, Japan, and Other Countries Can Learn from the New American Restatement of Products Liability*, Texas International Law Journal, Vol. 34., 1999., str. 3. i 4.

⁴⁹ Tako: M. Baretić, *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod*, doktorska disertacija, Zagreb, 2005., str. 114. – 115.

⁵⁰ *Uradni list. RS*, št. 83/2001, 32/2004., <http://www.uradni-list.si>

⁵¹ *Narodne novine Republike Hrvatske*, br. 35/2005.

⁵² *Služben vesnik na Republika Makedonija*, br. 18/2001; 4/2002, 5/2003.; Sukladno čl. 1140. novog makedonskog Zakona o obveznim odnosima s danom stupanja na snagu tog zakona prestao je važiti stari Zakon o obveznim odnosima, iz 1978. godine (So denot na vleguvaweto vo sila na ovoj zakon prestanuvaat da važat: Zakonot za obligacioni odnosi (Služben list na SFRJ, br. 29/78.; 39/85. i 57/89.). Odredbe novog Zakona o obveznim odnosima na identičan način reguliraju odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom kao i stari Zakon o obveznim odnosima. Sukladno odredbama čl. 165. makedonskog Zakona o obveznim odnosima: (1) *Toj što je pušti vo promet nekoj predmet što go proizvel, a koj poradi nekoj nedostatok za koj toj ne znael pretstavuva opasnost od šteta za lica ili za predmeti, odgovara za štetata što bi nastanala poradi toj nedostatok.* (2) *Proizvoditelot odgovara i za opasnite svojstva na predmetot ako ne prezel se što e potrebno štetata, što možel da ja predvidi, da ja spreči so predupreduvanje, so bezbedna ambalaža ili so druga soodvetna merka.*

⁵³ Za razliku od BiH i Srbije, (Bivša Jugoslavenska Republika) Makedonija je u travnju 2001. godine potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Navedeni Sporazum Makedonija je potpisala prva u regiji. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju stupio je na snagu u travnju 2004. Makedonija je podnijela službeni zahtjev za članstvo u EU u ožujku 2004. godine. Kao mogući datum makedonskog ulaska u EU spominje se 2012. godina.

s više ili manje uspjeha, nastojale, i još uvijek nastoje, implementirati Direktivu o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom (u daljnjem tekstu: Direktiva)⁵⁴ u svoja nacionalna zakonodavstva. Moguće je detektirati nekoliko modela implementacije Direktive u navedenim državama. Prvi model je donošenje posebnog propisa o odgovornosti proizvođača za štetu izazvanu neispravnim proizvodom.⁵⁵ Takav je model primijenjen samo u Srbiji. Naime, u Srbiji je u studenom 2005. godine donesen Zakon o odgovornosti proizvođača stvari sa nedostatkom.^{56,57} U trenutku donošenja navedenog zakona odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom u srbijanskom pravu bila je uređena odredbom članka 179. Zakona o obveznim odnosima, iz 1978. godine, kojeg je (uz određene izmjene i dopune) SR Jugoslavija preuzela kao svoj zakon.⁵⁸ Sljedeći model implementacije, koji se sastoji u inkorporaciji pravila odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u obveznopravne zakone, primijenjen je u Hrvatskoj. Treći model implementacije, kojim se pravila odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom inkorporiraju u zakone o zaštiti potrošača primijenjen je u Sloveniji (Zakon o varstvu potrošnikov)⁵⁹ i

⁵⁴ Direktiva Vijeća EEZ-a, br. 374, od 25. srpnja 1985., o približavanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi država članica koji reguliraju odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom. *Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products (Official Journal L 210, 07/08/1985)*. Skraćeni naziv Direktive je *Product Liability Directive*. U cilju proširenja djelovanja pravila o odgovornosti za štetu od neispravnih proizvoda i na (primarne) poljoprivredne proizvode, Komisija, 1998. godine, izrađuje Prijedlog izmjena i dopuna Direktive (*Proposal for a European Parliament and Council Directive amending Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products*, COM/1997/478 final (OJ 1998 C 337.)). Europski parlament i Vijeće EZ-a donose Direktivu 1999/34/EZ, kojom je izmijenjena i dopunjena Direktiva, na način da su njezinim odredbama obuhvaćeni (primarni) poljoprivredni te stočarski proizvodi, proizvodi ribarstva i divljač (*Directive 1999/34/EC of the European Parliament and of the Council of 10 May 1999 amending Council Directive 85/374/EEC on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, Official Journal L 141, 04/06/1999*).

⁵⁵ Navedeni model je najčešće primjenjivani oblik implementacije Direktive u Europi, ali i šire.

⁵⁶ Službeni glasnik Republike Srbije, br. 101/05., od 14. studenog 2005. godine.

⁵⁷ Vidi: B. Petrović, *Odgovornost proizvođača stvari sa nedostatkom*, Pravni život, Br. 10., Beograd, 2005., str. 1017. – 1031.; M. Karanikić, *Osvrt na novi Zakon o odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom*, Pravo i privreda, Br. 5-8., 2006., str. 485. – 504.; D. Simonović, *Zakon o odgovornosti proizvođača stvari sa nedostatkom*, Referat sa Savjetovanja pravника u organizaciji Udruženja pravnika Beograda, Zlatibor, 23. – 26. 02. 2006., <http://www.pmpplus.co.yu/cigota-pdf/12.pdf>

⁵⁸ Službeni list SFRJ br. 29/78., 39/85., 46/85., 45/89., 57/89., Službeni list SRJ br. 31/93., 22/99., 44/99.

⁵⁹ *Zakon o varstvu potrošnikov /ZVPot/* (Ur.l. RS, št. 20/1998 (25/1998 - popr.), 23/1999 (25/1998 - popr.), 110/2002 (25/1998 - popr.), 51/2004 (25/1998 - popr.)). Čl. 11.a *Zakona o varstvu potrošnikov* određuje da se odredbe o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom primjenjuju i na osobe koje prema navedenom zakonu nisu potrošači. Bitno

Makedoniji (Zakon za zaštita na potrošačite).⁶⁰

U Republici Hrvatskoj 1. siječnja 2006. godine stupio je na snagu Zakon o obveznim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO RH).^{61, 62} Odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom u hrvatskom pravu bila je uređena odredbom članka 179. Zakona o obveznim odnosima, iz 1978. godine, kojeg je (uz određene izmjene i dopune)⁶³ Republika Hrvatska po svom državnompravnom osamostaljenju 1991. godine preuzela kao svoj zakon (u daljnjem tekstu: ZOO RH 78/91).⁶⁴ Sukladno odredbi čl. 1163. st. 2. ZOO RH, odredbe ZOO RH 78/91 o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom neće se primjenjivati na proizvode koji su stavljeni u promet prije njegova stupanja na snagu, odnosno prije 1. siječnja 2006. godine. Stoga, odgovornost proizvođača za štetu izazvanu neispravnim proizvodom stavljenim u promet prije stupanja na snagu ZOO RH, prosuđivat će se prema odredbama članka 179. ZOO RH 78/91. Nije pravno odlučno što će šteta moguće nastati nakon prestanka važenja ZOO RH 78/91, tj. nakon 31. prosinaca 2005. godine.⁶⁵

Odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom posebna je podvrsta objektivne izvanugovorne odgovornosti za štetu koja je u bosanskohercegovačkom pravu danas uređena odredbom čl. 179. Zakona

je napomenuti da *Obligacijski zakonik (Uradni list, RS, št. 83/2001, 32/2004)* Republike Slovenije također regulira (jednim člankom – čl. 155.) materiju odgovornosti za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom. Postavlja se pitanje odnosa između *Obligacijskog zakonika* i *Zakona o varstvu potrošnikov*. Odredbe *Zakona o varstvu potrošnikov* o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom podupiru i omogućavaju precizniju interpretaciju odredbi čl. 155. *Obligacijskog zakonika*., Vidi: N. Plavšak, M. Juhart, D. Jadek Pensa, V. Kranjc, P. Grilc, A. Polajnar Pavčnik, M. Dolenc, M. Pavčnik, *Obligacijski zakonik s komentarjem*, Ljubljana, 2003., str. 889. – 901.

⁶⁰ Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 38/2004.; Stupanjem na snagu Zakona o zaštiti potrošača iz 2004. godine prestao je važiti makedonski Zakon o zaštiti potrošača iz 2000. godine. Čl. 144. Zakona za zaštita na potrošačite: *So denot na vleguvanjetto vo sila na ovojo zakon prestanuvaa da važi Zakonot za zaštita na potrošačite (Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 63/2000 i 4/2002).*

⁶¹ Novi Zakon o obveznim odnosima donio je Hrvatski sabor 25. veljače 2005. godine, a objavljen je u Narodnim novinama RH, br. 35. od 17. ožujka 2005. godine.

⁶² Izuzev odredbi članaka navedenih u čl. 1165., koje se počinju primjenjivati nakon isteka dvije godine od dana stupanja na snagu toga Zakona. Članak 1165.: *Ovaj Zakon stupa na snagu 1. siječnja 2006., s tim da se odredbe članka 26. stavka 1. – 3. i članka 29. stavka 2. – 6. i stavka 8. počinju primjenjivati nakon isteka dvije godine od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.*

⁶³ Zakon o obveznim odnosima postao je zakon RH temeljem čl. 1. Zakona o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima, objavljenom u Narodnim novinama RH, br. 53/91., a stupio je na snagu 8. listopada 1991. godine. Njime nije preuzet samo prvobitni tekst ZOO-a, objavljen u Sl. l. SFRJ, br. 29/78., koji je stupio na snagu 1. listopada 1978. kao savezni zakon bivše SFRJ, nego i njegove izmjene i dopune koje su učinjene do trenutka preuzimanja., Vidi: V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Zagreb, 2005., Predgovor, V. – IX.

⁶⁴ Službeni list SFRJ, br. 29/78., 39/85., 46/85., 45/89., 57/89., Narodne novine RH, br. 53/91., 73/91., 3/94., 7/96., 91/96., 112/99., 88/01.

⁶⁵ I. Crnić, J. Matić, *Zakon o obveznim odnosima: napomene, komentari, sudska praksa i prilozi*, Zagreb, 2006., str. 787.

o obveznim odnosima BiH (u daljnjem tekstu: ZOO BiH).^{66,67} U BiH je do sredine travnja 2006. godine bio na snazi Zakon o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini iz 2002. godine (u daljnjem tekstu: ZZZP 2002)⁶⁸ koji je čl. 19. – 26. također regulirao odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom.⁶⁹ Naime, na temelju članka IV. 4. a) Ustava Bosne i Hercegovine,⁷⁰ Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na sjednici Zastupničkog doma, održanoj 20. lipnja 2002. godine, i na sjednici Doma naroda, održanoj 25. lipnja 2002. godine, usvojila je Zakon o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini. Međutim, navedeni zakon pokazao se gotovo neprimjenjivim u praksi, te je donesen novi Zakon o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini,⁷¹ koji je i danas na snazi. Sukladno čl. 130.(1) novog Zakona o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini danom stupanja na snagu tog zakona prestao važiti ZZZP 2002.⁷² Novi Zakon o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini u čl. 24. određuje: *Proizvođač će biti odgovoran za štetu prouzrokovanu greškom na njegovom proizvodu u skladu s odredbama zakona kojim se uređuju obligacioni odnosi u Bosni i Hercegovini.* Kako

⁶⁶ U Bosni i Hercegovini je na snazi preuzeti Zakon o obveznim odnosima (objavljen u Službenom listu SFRJ, br. 29/78., 39/85., 45/89., 57/89.), preuzet od bivše SFRJ (Uredbom sa zakonskom snagom o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima (Službeni list R BiH, br. 2/92.), mijenjan Uredbom sa zakonskom snagom o izmjenama i dopunama Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima (Službeni list R BiH, br. 13/93.) koji je stupio na snagu 1. listopada 1978. godine, koji je nakon toga pretrpio nekoliko izmjena. Federacija BiH je napravila manju izmjenu Zakona o obveznim odnosima i to Zakonom o izmjenama Zakona o obveznim odnosima (Službene novine Federacije BiH, br. 29/03.), a u Republici Srpskoj također je na snazi, ali je i tri puta mijenjan (Službeni glasnik RS, br. 17/93., 3/96. i 39/03.).

⁶⁷ ZOO Federacije BiH se razlikuje u odnosu na ZOO Republike Srpske u više od dvadeset članaka. Ovdje ćemo naglasiti jednu bitnu razliku, a to je opći rok zastare koji je prema članku 371. ZOO FBiH 5 godina, a prema istom članku ZOO RS 10 godina.

⁶⁸ Objavljen u Službenom glasniku BiH, br. 17., od 17. 07. 2002. godine. Izmjene navedenog zakona su objavljene u Službenom glasniku BiH, br. 44/04.

⁶⁹ ZZZP 2002. je imao za cilj regulirati samo zaštitu potrošača, tj. zaštitu "... fizičkih osoba koja kupnjom ili nabavkom uporabljaju proizvode i usluge za osobne potrebe ili potrebe svog kućanstva, odnosno ne nabavljaju ih niti uporabljaju za trgovačku ili profesionalnu namjenu ..." (čl. 1.) i u tom smislu on je morao ograničiti zaštitu samo na tu skupinu subjekata. Međutim, što je bilo s ostalim subjektima, kada znamo da je krug osoba koje mogu pretrpjeti štetu od proizvoda s nedostatkom mnogo širi od pojma potrošača? Odgovor se morao tražiti u općim pravilima ZOO BiH, odnosno pravilima o odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom (čl. 179. ZOO BiH) koja u određenim segmentima proširuju i pooštravaju odgovornost u odnosu na stari ZZZP 2002. Nedvojbeno je da odgovornost proizvođača treba ustanoviti ne samo u odnosu na potrošača, nego i u odnosu na treće osobe., Vidi: S. Petrić, *O problemu nepravde odredaba potrošačkih ugovora u pravu Europske zajednice i u pravu Bosne i Hercegovine*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Mostaru, Br. XV., 2002., str. 210. i 211.

⁷⁰ Ustav Bosne i Hercegovine usvojen je kao Aneks 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (usvojen u Daytonu 21. studenog 1995., a potpisan u Parizu 14. prosinca 1995.).

⁷¹ Objavljen u Službenom glasniku BiH, br. 25. od 04. 04. 2006. godine.

⁷² B. Morait, *Osnovni vidovi zaštite potrošača u Bosni i Hercegovini*, Pravna riječ, Banja Luka, 2006., str. 87. – 98.

sada stvari stoje, odgovornost proizvođača za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u novom Zakonu o obveznim odnosima Federacije BiH/ Republike Srpske, odnosno BiH, bit će opsežnije i preciznije regulirana. Naime, polazeći od Briselske deklaracije Vijeća za provedbu mira u BiH, od 23. i 24. svibnja 2000. godine (Aneks: Potrebne mjere), kao potrebna mjera i jedan od preduvjeta za približavanje BiH Europskoj uniji je da mjerodavna tijela vlasti u BiH usvoje novi Zakon o obveznim odnosima, zbog čega se pristupilo izradi teksta Zakona o obveznim odnosima BiH.⁷³ Vlada Federacije Bosne i Hercegovine imenovala radnu grupu za izradu novog Zakona o obveznim odnosima Federacije Bosne i Hercegovine. Komisiju s istim zadatkom imenovala je i Vlada Republike Srpske. Nositelj projekta za izradu Zakona o obveznim odnosima Federacije Bosne i Hercegovine/Republike Srpske je njemačko Društvo za tehničku saradnju GTZ (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit GTZ GmbH).⁷⁴ Odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom regulirana je čl. 228. – 234. Nacrta Zakona o obveznim odnosima (u daljnjem tekstu: Nacrt ZOO BiH).⁷⁵ Navedenim odredbama u Nacrt ZOO BiH ugrađena je Direktiva, izmijenjena i dopunjena Direktivom 1999/34/EZ. Međutim, ispravnost implementacije Direktive u bosanskohercegovačko pravo bit će dovedena u pitanje nekim sadržajnim i jezičnim odstupanjima teksta Nacrta ZOO BiH od teksta Direktive.⁷⁶

⁷³ Nacrt Zakona o obveznim odnosima podijeljen je na Opći i Posebni dio i sadrži ukupno 1374. članka (Opći dio - 563. članka, Posebni dio 811. članka). Navedeni nacrt sadrži 265. članaka više od ZOO BiH koji je na snazi. Obimnost Nacrta može se objasniti time da su članci iz općeg dijela zadržani, a da su novim člancima pojedini instituti potpunije obrađeni ili su određeni instituti prvi put definirani. Povećanje broja članaka posebnog dijela može se objasniti time da su određeni ugovori koji prije nisu bili definirani našli svoje mjesto u Nacrtu., Tako: A. Bikić, Nacrt Zakona o obligacionim odnosima (Stanje sa danom, 16. 06. 2003.), Prilozi za Okrugli stol o Nacrtu Zakona o obveznim odnosima u organizaciji Ministarstva pravde BiH, Mostar, 8. studenog 2005.; *U cilju poboljšanja postojećeg Nacrta ZOO potrebno je: izvršiti detaljnu jezičnu i pravnu redakciju teksta s ciljem približavanja rješenjima i normativnoj tehnici utvrđenoj Jedinstvenim pravilima za izradu pravnih propisa u institucijama Bosne i Hercegovine, vodeći računa o usklađenosti izraza različitih propisa, koji obrađuju istu ili sličnu materiju (kao npr. Zakon o općoj sigurnosti proizvoda, Zakon o nadzoru nad tržištem po pitanju odgovornosti za sigurnost proizvoda, Zakon o obveznim odnosima, Zakon o zaštiti potrošača, itd.)*, N. Grubešić, *Nova rješenja u Nacrtu zakona o obveznim odnosima Bosne i Hercegovine i njegova usklađenost sa smjernicama Europske unije*, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Br. 3., Mostar, 2005., str. 475. i 489.

⁷⁴ <http://www.gtz.de>

⁷⁵ Nacrt ZOO BiH dostupan na Internet - stranici Ministarstva pravde BiH: <http://www.mpr.gov.ba> (http://www.mpr.gov.ba/docs/obligacije_ba.pdf). Isti Nacrt dostupan na web adresi: <http://www.jsdp.evwi.ba/>

⁷⁶ U odnosu na važeći ZOO BiH, Nacrt ZOO BiH u ovoj materiji donosi i neke terminološke novosti. Dok je u odredbi čl. 179. ZOO BiH korišten termin “stvar s nedostatkom”, u odredbama čl. 228. – 234. Nacrta ZOO BiH koristi se termini “proizvod i greška tog proizvoda”. Međutim, uočljiva je nedosljednost tvorca Nacrta u terminološkom smislu, koji cjelokupnu materiju odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom označava terminom “Odgovornost za

3. Pravna priroda odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom

Zahvaljujući općem napretku znanosti i neslućenom razvoju tehničkog uma, odnosno vrtoglavom i burnom tehničkom i tehnološkom razvoju, čiji se tempo svakim danom sve više pojačava, došlo je do napuštanja načela krivnje u materiji odgovornosti za naknadu štete koje je dominiralo u kodifikacijama građanskog prava XIX. stoljeća i do uvođenja objektivne odgovornosti. U relativno novijoj pravnoj književnosti kojom se obrađuje odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom gotovo jednoglasno je prihvaćen stav o pitanju pravne prirode odgovornosti proizvođača za štetu izazvanu neispravnnošću njegovog proizvoda.⁷⁷ Možemo slobodno reći da je dominantno načelo modernog prava odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom načelo odgovornosti bez obzira na krivnju, odnosno načelo objektivne odgovornosti. Dakle, krivnja proizvođača nije pretpostavka njegove odgovornosti za štetu prouzročenu neispravnnošću proizvoda. Bez obzira što se suvremeno pravo odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom temelji na odgovornosti bez obzira na krivnju (objektivna odgovornost), odnosno bez obzira što je ta odgovornost po imenu objektivna, ona još uvijek velikim dijelom počiva na krivnji.⁷⁸

U hrvatskom i bosanskohercegovačkom pravu odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom predstavlja posebnu podvrstu objektivne izvanugovorne odgovornosti za štetu.⁷⁹ ZOO BiH uređuje odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom u samo jednom članku, i to odredbama čl. 179. koji glasi:

(1) *Tko stavi u promet neku stvar koju je proizveo, a koja zbog nekog nedostatka za koji on nije znao predstavlja opasnost štete za osobe ili stvari, odgovara za štetu koja bi nastala zbog nedostatka.*

(2) *Proizvođač odgovara i za opasna svojstva stvari ako nije poduzeo sve što je potrebno da štetu, koju je mogao predvidjeti, spriječi upozorenjem, sigurnom ambalažom ili drugom odgovarajućom mjerom.*

neispravne proizvode”, dok dalje u odredbama čl. 228. – 234. nigdje ne rabi termin “neispravan proizvod”.

⁷⁷ Vidi: H. C. Taschner, *Products liability, basic problems in a comparative law perspective*, u: *Product Liability in Comparative Perspective*, Edited by: D. Fairgrieve, Cambridge, 2005., str. 156. – 161.;

⁷⁸ Vidi: M. Reimann, *Liability for Defective Products at the Beginning of the Twenty – First Century: Emergency of a Worldwide Standard?*, *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 51., 2003., str. 775. – 776.

⁷⁹ *Odštetna odgovornost proizvođača stvari s takvim nedostatkom jest izvanugovorna i ne zavisi o njegovoj krivnji. Prema tome, da li je tuženik znao ili ne da su jaja kojima je proizveo kremšnite, a koje je kupio od K. V. bila zdravstveno i higijenski neispravna u kojima je bio uzročnik salmonele, nije od odlučnog značenja, pa se tuženik neosnovano poziva na odredbu čl. 177. st. 2. ZOO radi otklanjanja svoje odgovornosti.*, Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1089/00-2, 18. 11. 2003. godine, <http://sudskapraksa.vsrh.hr/SuPra/>

Zakon o obveznim odnosima BiH regulira odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom odredbama čl. 179., u Glavi II. (Nastanak obveza), Odjeljku 2. (Uzrokovanje štete), Odsjeku 5. (Odgovornost za štetu od opasnih stvari ili opasnih djelatnosti). Takva sistematizacija normi u zakonu jasno govori o stavu zakonodavca prema prirodi i vrsti ove deliktne odgovornosti. Odgovornost za štetu od opasne stvari neovisna je o krivnji štetnika, pa to vrijedi i za odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom.⁸⁰ Odredbom čl. 179., st. 1. ZOO BiH u bosanskohercegovačkom pravu propisana je objektivna, izvanugovorna, deliktna odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom, dok subjektivna presumirana odgovornost proizlazi iz sadržaja odredbe st. 2. čl. 179. ZOO BiH. Radi se o odgovornosti proizvođača za *culpa in instruendo*.⁸¹ Neki autori smatraju da je odgovornost proizvođača i za opasna svojstva stvari kauzalna, jer sama činjenica da je stvar stavljena u promet bez odgovarajućeg upozorenja ili poduzimanja drugih mjera radi korištenja stvari bez štetnih posljedica, dovoljna za proizvođača ako bi nastupila šteta, bez obzira je li za takav propust kriv.⁸²

Prof. Cigoj je isticao kako proizvođač mora odgovarati ako njegov proizvod predstavlja opasnost zbog nedostatka, ukoliko oštećenik taj proizvod upotrebljava u normalne svrhe, odnosno i u druge svrhe s kojima proizvođač mora računati, on mora odgovarati za eventualno opasna svojstva proizvoda, iako ta svojstva ne predstavljaju nedostatak.⁸³ Naravno, proizvođač neće odgovarati samo zato što proizvod ima opasna svojstva, nego će odgovarati zbog eventualnog propusta u obavještanju korisnika o opasnim svojstvima proizvoda. Radi se o odgovornosti proizvođača za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom, a nedostatak je nastao poradi proizvođačevog propusta da na odgovarajući način upozori korisnika o opasnim svojstvima proizvoda.

Za razliku od ZOO BiH koji izrijeком nije propisao objektivnu odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom, odnosno odgovornost za koju se odgovara bez obzira na krivnju (po načelu uzročnosti ili kauzaliteta), ZOO RH je izrijeком odredio da je riječ o objektivnoj odgovornosti. Proizvođač koji stavi u promet neki proizvod odgovara za

⁸⁰ I. Jankovec, *Osiguranje od odgovornosti za štete od stvari sa nedostatkom*, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Br. 6., Beograd, 1982., str. 996.

⁸¹ Vidi: A. Jakšić, S. Stojanović, *Odgovornost proizvođača za nedostatke proizvoda*, Pravni život, Br. 3., Beograd, 2003., str. 702.

⁸² Tako: O. Jelčić, *Odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom*, Naša zakonitost Br. 9.-10., Zagreb, 1987., str. 1175.; *Takav proizvođač odgovara objektivno i za opasna svojstva stvari ako nije poduzeo sve što je potrebno da štetu, koju je mogao predvidjeti, spriječi upozorenjem, sigurnom ambalažom ili drugom odgovarajućom mjerom.*, G. Trnavci, *Obligaciono pravo*, Bihać, 2003., str. 94.

⁸³ S. Cigoj, u: *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, (redaktori: B. Blagojević, V. Krulj), Knjiga I., Beograd, 1980., str. 483.

štetu prouzročenu neispravnošću toga proizvoda bez obzira na krivnju.⁸⁴ Prema tome, krivnja nije uvjet odgovornosti, niti je nužno da je proizvođač u ugovornom odnosu s oštećenikom. Prema novom ZOO RH upitna je strogost objektivne odgovornosti. Naime, moguće osnove ekskulpacije, odnosno isključenja i ograničenja odgovornosti predviđena navedenim zakonom suviše su brojna i dovode u pitanje strogost odgovornosti proizvođača. U lepezi egzoneracijskih razloga za isključenje odgovornosti jedan je posebno problematičan, a to je tzv. razvojni rizik (*development risk, le risque de développement*).⁸⁵ U Hrvatskoj je pobijedila *politika favoriziranja industrije*,⁸⁶ jer je hrvatski zakonodavac odgovornoj osobi ostavio mogućnost oslobađanja od odgovornosti pozivanjem na obranu razvojnim rizikom, iako Direktiva u pogledu ovog egzoneracijskog razloga ostavlja mogućnost (državama članicama) da svojim nacionalnim propisima uskrate proizvođaču mogućnost da se oslobodi odgovornosti dokazujući da stanje znanosti i tehničkog znanja u trenutku stavljanja proizvoda na tržište

⁸⁴ Čl. 1073. (1). ZOO RH.

⁸⁵ Nepravilno je na oštećenika prebacivati rizik razvoja znanosti i tehnike i time ga opteretiti štetama od proizvoda koje su posljedica tzv. razvojnog rizika. Uključenje obrane razvojnim rizikom u Direktivu ne postiže se stabilan, izbalansiran i koherentan pravni okvir koji će doprinijeti pravičnoj raspodjeli rizika (*fair apportionment of risk*). Navedena obrana protuslovnna je s raspodjelom rizika štete, razlogom koji leži iza načela objektivne odgovornosti.

⁸⁶ Područje u kojem su pritisci i lobiranje različitih interesnih skupina iznimno visoki svakako je odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom., Vidi: J. Stapleton, *Restatement (Third) of Torts: Product Liability, an Anglo-American Perspective*, Washburn Law Journal, Vol. 39., 2000., str. 370. – 373.

nije omogućavalo da se taj nedostatak otkrije.^{87,88} Kako ističu neki autori,⁸⁹ doista je prava šteta što je i u Europi i u RH učinjen taj korak nazad koji

⁸⁷ Odredba čl. 7.(e) bila je, i još uvijek jest, jedna od prijepornih i u visokoj mjeri kontraverznih odredbi Direktive kojoj su pravnici praktičari i teoretičari dali različita značenja. Skloni smo stavu nekih autora (vidi npr.: J. Meltzer, R. Freeman, S. Thomson, *Product Liability in the European Union: A Report for the European Commission*, Lovells, 2003., str. 48.) da odredba čl. 7.(e) Direktive predstavlja značajan korak udaljavanja od središnjeg načela Direktive, tj. načela objektivne odgovornosti proizvođača za štetu izazvanu neispravnim proizvodom. Tom odredbom svi rizici vezani uz razvoj i uvođenje novih proizvoda prebačeni su na potrošače. Ako je jedan od ciljeva Direktive zaštita potrošača, teško je razumjeti zašto proizvođač ne bi trebao odgovarati i za razvojni rizik. Činjenica je da farmaceutska industrija troši gotovo dvostruko više novca na promoviranje novih farmaceutskih proizvoda, kao i na nedopuštene poklone zdravstvenim djelatnicima i uvjeravanje liječnika da prepisuju njihove (često nedovoljno ispitane i opasne) lijekove, nego što izdvaja za istraživanje i razvoj djelotvornijih (učinkovitijih) i podnošljivijih (neškodljivijih) medikamenata kako bi rizik nastanka šteta povezan s njihovom proizvodnjom i stavljanjem u promet svela na neotklonjivi minimum (podaci navedeni prema studiji najšire svjetske asocijacije udruga potrošača *Consumer Internationala* objavljenoj 2006. godine pod nazivom: *Branding the Cure: A consumer perspective on Corporate Social Responsibility, Drug Promotion and the Pharmaceutical Industry in Europe*, Consumers International, London, 2006., www.consumersinternational.org/pharma). Obrana razvojnim rizikom više je izraz političkog kompromisa, nego racionalno pravno načelo. Pravično rješenje je odgovornost proizvođača za razvojni rizik jer u tom slučaju šteta se računa u cijenu proizvoda. Točno je da se u tom slučaju smanjuje konkurentna sposobnost. Obrana razvojnim rizikom unijeta je u Direktivu, ali je u čl. 15. (1) izričito predviđeno da svaka država članica može derogirati odredbe čl. 7. (e), odnosno isključiti mogućnost ovakvog oslobađanja od odgovornosti. Kako sada stvari stoje, o ovom prijepornom pitanju, većina država članica bila je sklonija industrijskom (proizvođačkom) lobiju i prihvatila politiku favoriziranja industrije. Drugim riječima, većina država članica prihvatila je obranu razvojnim rizikom. Glede (ne)primjene obrane razvojnim rizikom u različitim državama postoje tri modela, i to: 1. obrana razvojnim rizikom ne prihvaća se; 2. obrana razvojnim rizikom prihvaća se za sve proizvode; 3. obrana razvojnim rizikom ne prihvaća se za pojedine proizvode. Obrana razvojnim rizikom nije prihvaćena u Luksemburgu i Finskoj bez obzira o kojoj vrsti proizvoda je riječ. U većini država članica (ali i u mnogim državama koje nisu članice EU) bez iznimki za pojedine proizvode prihvaćena je obrana razvojnim rizikom (Austrija, Belgija, Cipar, Grčka, Danska, Estonija, Portugal, Švedska, Nizozemska, Italija, Irska, Latvija, Litva, Malta, Ujedinjeno Kraljevstvo, Slovačka, Slovenija, Poljska, Mađarska, Češka). Treći model prihvaćen u nekim državama članicama (Njemačka, Francuska, Španjolska) ne dopušta obranu pozivanjem na razvojni rizik kod odgovornosti za štetu prouzročenu pojedinim vrstama proizvoda (npr. prehrambeni i farmaceutski proizvodi)., Vidi: C. Hodges, *Development Risks: Unanswered Questions*, *The Modern Law Review*, Vol. 61., 1998., str. 560. – 570.; M. Mildred, G. Howells, *Comment on "Development Risk" Unanswered Questions*, *Modern Law Review*, Vol. 61., 1998., str. 570. – 573.; M. Mildred, *The development risk defence*, u: *Product Liability in Comparative Perspective* (Edited by D. Fairgrieve), Cambridge, 2005., str. 167. – 191.

⁸⁸ Neki autori su mišljenja da postoji kontradikcija između, s jedne strane, mogućnosti da se proizvođač oslobodi odgovornosti dokazivanjem da nije mogao da zna za postojanje nedostatka, i, s druge strane, zasivanja odgovornosti proizvođača, bez obzira na krivicu. Drugim rečima, ovi autori smatraju da oslobođenje od odgovornosti pozivanjem na razvojni rizik ne može opstati u sistemu objektivne odgovornosti., M. Karanikić, *Odgovornost za razvojne rizike*, *Analiza Pravnog fakulteta u Beogradu*, Br. 2., Beograd, 2005., str. 169. i 170.

⁸⁹ H. Kačer, A. Radolović, Z. Slakoper, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Zagreb, 2006., str. 941.

je, unatoč pompoznim najavama o većoj zaštiti potrošača, zapravo vrlo neugodan korak unazad u odnosu na stari ZOO RH 78/91.

4. Subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom

4.1. Odgovorna osoba za štetu izazvanu neispravnim proizvodom

Tumačeći formulaciju iz st. 1. čl. 179. ZOO BiH “Tko stavi u promet neku stvar koju je proizveo...”, može se pogrešno zaključiti kako po pravilu iz te odredbe odgovara isključivo finalni proizvođač koji je stavio proizvod u promet.⁹⁰ Doseg pravila iz članka 179. ZOO BiH znatno je širi od (finalnog) proizvođača. U pravnoj teoriji i praksi postavilo se pitanje da li za štetu nastalu uslijed neispravnosti proizvoda odgovara uvijek samo proizvođač ili postoji mogućnost proširenje odgovornosti iz čl. 179. ZOO BiH i na proizvođače pojedinih sastavnih dijelova finalnog proizvoda ili proizvođače sirovina uporabljenih u izradi finalnog proizvoda, te uvoznika i prodavatelja. Sudska praksa u ovom pitanju bila je prilično neujednačena. Nije upitna utemeljenost proširenja odgovornosti iz čl. 179. ZOO BiH na uvoznika neispravnog proizvoda, trgovca i osobu koja je proizvela sastavni dio glavnog proizvoda ili osobu koja je proizvela sirovinu uporabljenu u izradi glavnog proizvoda. Proširenje objektivne odgovornosti iz čl. 179. na trgovca i uvoznika u skladu je s intencijom i duhom pravila Zakona o obveznim odnosima o deliktnoj odgovornosti uopće, a posebice s ciljem pravila o objektivnoj odgovornosti za mane proizvoda, tj. postizanje maksimalne zaštite potrošača i prebacivanje rizika na onu osobu koja stvara opasnost od štete.⁹¹

Novi ZOO RH predviđa iznimno širok krug potencijalno pasivno legitimiranih osoba. U mreži distribucijskih kanala, od jednostavnog, najplićeg (proizvođač – potrošač), do složenog, najdubljeg kanala (proizvođač – agent ili broker – veletrgovac – malotrgovac – potrošač), praktično svi distribucijski sudionici, od proizvođača do potrošača (naravno, bez potrošača), potencijalno su odgovorni za štetu prouzročenu neispravnošću proizvoda. Kao glavnu odgovornu osobu ZOO RH predviđa proizvođača.⁹² Pojam proizvođača određen je dosta široko i obuhvaća: osobu koja je izradila gotov proizvod, osobu koja je proizvela sirovinu,

⁹⁰ Vidi: S. Petrić, *Odgovornost proizvođača za štete od nedostatka na proizvodu u hrvatskom pravu i pravu Europske unije*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Br. 4., 2001., str. 383. i 384.; M. Baretić, *Odgovornost za neispravan proizvod*, u: *Zakon o obveznim odnosima – najznačajnije izmjene – najznačajniji instituti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., 241. i 242.

⁹¹ Tako: S. Petrić, op. cit., str. 385.; Vidi: J. Sekolec, *Odgovornost za štetu od proizvoda*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 1978., str. 34. – 41.;

⁹² Vidi: Čl. 1076. ZOO RH.

samostalni ili nesamostalni dio ugrađen u gotov proizvod, kao i osobu koja se, obilježavanjem proizvoda svojim imenom, žigom ili kakvim drugim znakom raspoznavanja predstavlja kao proizvođač. Ako je proizvod uvezen, uzima se da je proizvođač osoba koja je uvezla proizvod radi prodaje, davanja u zakup ili bilo kojega drugog oblika stavljanja proizvoda u promet i odgovara solidarno s ranije navedenim osobama. Ako nije moguće utvrditi tko je proizvođač, proizvođačem se smatra svaka osoba koja proizvod stavlja u promet, osim ako ta osoba u razumnom roku ne obavijesti oštećenika o osobi od koje je nabavila proizvod. Isto vrijedi i kad se ne može utvrditi tko je uvezao proizvod, pa i onda ako su ime, tvrtka ili naziv proizvođača navedeni na proizvodu.⁹³ Sukladno odredbi čl. 1076. ZOO RH u obzir dolazi i odgovornost distributera proizvoda, ali samo ukoliko oštećenik ne može utvrditi tko je proizvođač, odnosno tko je uvoznik proizvoda.⁹⁴ Podredno odgovornog distributera ZOO RH definira "osobu koja proizvod stavlja u promet", a to nije proizvođač gotovog proizvoda niti je osoba koja se kao takva predstavlja, kao ni uvoznik. Distributer se može osloboditi odgovornosti ukoliko u razumnom roku obavijesti oštećenika o proizvođaču ili uvozniku, odnosno osobi od koje je nabavila proizvod. Distributer može nabaviti proizvod od bilo koga u distributivnom lancu, tj. od proizvođača, uvoznika, trgovca na veliko itd.

Uzimajući u obzir navedeno, oštećenik je obavezan formalno zatražiti podatke od distributera, tako da on može u razumnom roku pribaviti, odnosno dati informacije o primarno odgovornom proizvođaču ili svom dobavljaču. Ovdje se nužno postavlja pitanje što se smatra razumnim rokom. Nažalost, hrvatski zakonodavac odlučio je to pitanje ostaviti otvorenim. U nekim državama taj rok je određen (npr. Njemačka, Švedska – mjesec dana od dana kad je oštećenik zatražio obavijest od distributera; Italija, Portugal, Španjolska – tri mjeseca), dok druge izričito ne određuju razumni rok, npr. Austrija).

Sukladno odredbi čl. 1077. ZOO RH, ako više osoba odgovara za štetu prouzročenu neispravošću proizvoda, njihova je odgovornost solidarna. Navedeno pravilo nije bilo izričito predviđeno u ZOO BiH, gdje je

⁹³ *Ratio ove odredbe također se može pronaći u želji zakonodavca da oštećeniku pruži adekvatnu zaštitu u nekim specifičnim situacijama. Naime, u slučaju kad je proizvod uvezen, proizvođač se nalazi izvan Republike Hrvatske. Ta činjenica, doduše, ne priječi oštećenika da inozemnog proizvođača tuži u Republici Hrvatskoj, no budući da inozemni proizvođači, u pravilu, neće u Republici Hrvatskoj imati imovinu iz koje bi se oštećenik mogao prisilno namiriti, presuda u njegovu korist bila bi uglavnom samo virtualna zaštita. Stoga je, u slučaju da ne može utvrditi tko je uvezao proizvod, oštećeniku potrebno pružiti mogućnost da tuži distributera proizvoda, dakle pravnog subjekta u Republici Hrvatskoj, za kojeg je vjerojatno da u Hrvatskoj ima određenu imovinu iz koje će se oštećenik po potrebi moći prisilno namiriti.*, J. Barbić i dr., *Novi Zakon o obveznim odnosima*, zbornik radova, (M. Baretić, *Odgovornost za neispravan proizvod - Članci 1073. do 1080.*), Organizator, Zagreb, 2005., str. 219.

⁹⁴ Opširnije: M. Baretić, *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod*, doktorska disertacija, Zagreb, 2005., str. 232. – 240.

solidarna odgovornost proizvođača i ostalih osoba u distributivnom lancu (više proizvođača, ili krajnjeg proizvođača i proizvođača dijela stvari, ili proizvođača i trgovca odnosno uvoznika) proizlazi iz primjene općih pravila o solidarnoj odgovornosti više osoba za istu štetu (čl. 206.-208. ZOO BiH).⁹⁵ Prema tome, ako postoji odgovornost više proizvođača, ili

⁹⁵ Vrhovni sud bivše Republike Bosne i Hercegovine u jednoj svojoj odluci (Rešenje Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine, Rev. 102/85, od 11. 6. 1985., Zbirka sudskih odluka, Knjiga 10, Sveska 1-2, rješidba pod brojem 76., Beograd, 1985, str. 183.; Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine, Br. 3. Sarajevo, 1985., str. 21. i 22.) zauzeo je stajalište da: *Zdravstvena organizacija odgovara prema načelu objektivne odgovornosti za štete što ih pretrpi pacijent zbog neispravnosti medicinskih instrumenata, pa i kad je ta neispravnost posljedica konstrukcijske greške. U obrazloženja navedene rješidbe Sud ističe, citiramo: Za štetu uzrokovanu zadržavanjem igle injekcije u tijelu pacijenta, zdravstvena organizacija odgovara po principu objektivne odgovornosti zbog svojstava tog sredstva (kompletna injekcija) koje dozvoljava takvu mogućnost. Naime, sama činjenica da su štetne posljedice prilikom davanja injekcije zbog zadržavanja igle u tijelu pacijenta moguće, karakteriše ovo sredstvo opasnim zbog svojstava kompleta (nedostatka nastalog prilikom izrade ili višekratnom upotrebom tog sredstva odgovara po principu uzročnosti (čl. 173. i 174. Zakona o obligacionim odnosima), a te odgovornosti se može osloboditi samo iz razloga navedenih u članu 177. navedenog zakona. U konkretnom slučaju, nisu ispunjeni uslovi za oslobađanje od objektivne odgovornosti predviđeni u članu 177. Zakona o obligacionim odnosima, pa ni kada bi se dokazalo da su počinjene greške prilikom izrade kompleta injekcija, zbog kojih je došlo do odvajanja igle injekcije. Ne radi se, naime, o uzroku koji se nalazi izvan opasne stvari, već upravo neadekvatna izrada kompleta injekcija čini to sredstvo opasnom stvari prilikom upotrebe. Eventualni propusti proizvođača kompleta ne mogu se smatrati radnjom, odnosno propuštanjem trećeg lica, koje bi potpuno ili djelimično otklanjalo objektivnu odgovornost imaooca kompleta injekcije u smislu čl. 177. st. 2. i 3. Zakona o obligacionim odnosima, jer i radnja (odnosno propuštanja) trećeg lica, da bi moglo djelovati kao eksculpacioni razlog u smislu navedenih propisa, mora imati karakteristike (eksternog) uzroka koji se nalazi van opasne stvari. Odgovornost tuženog ne može se otkloniti ni pozivom na odredbu čl. 163. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima. Pozivom na tu odredbu otklanja se odgovornost zdravstvene organizacije udruženog rada za uobičajene rizike koje donosi neophodna medicinska intervencija, preuzeta u cilju liječenja oštećenog, izvedena stručno i sa ispravnim instrumentima. Zdravstvena organizacija, međutim, odgovara za štetne posljedice koje nastanu zbog neispravnosti medicinskog pribora (usljed neadekvatne izrade ili istrošenosti) upotrebljenog prilikom medicinske intervencije, po principu uzročnosti i onda kada radnici zdravstvene organizacije nisu bili svjesni ove neispravnosti. U konkretnom slučaju, tužena je zdravstvena organizacija, a ne proizvođač neispravnog medicinskog instrumenta. Stoga u konkretnoj pravnoj situaciji nije bilo od važnosti tko je bio proizvođač neispravnog medicinskog instrumenta, jer je tužena zdravstvena organizacija odgovorna za štetu, a pacijent (tužitelj) se opredijelio da naknadu štete traži od zdravstvene organizacije. Da je bio tužen i proizvođač neispravnog instrumenta, svakako bi postojala i njegova odgovornost sukladno odredbama čl. 179. ZOO BiH. Navedene osobe odgovarale bi objektivno, i to kao solidarni sudužnici. Njihovi regresni zahtjevi bili bi prosuđivani prema općim pravilima o deliktnoj odgovornosti, tj. po načelu krivnje za štetu. Prema tome, u konkretnom slučaju činjenica tko je proizvođač neispravnog medicinskog instrumenta mogla bi biti odlučna samo u postupku u kome bi tužena zdravstvena organizacija tražila regres kao isplatiatelj, a prema odredbama čl. 208. ZOO BiH. Tako je Vrhovni sud BiH u jednom slučaju (Pž 407/89 od 22. 3. 1990. godine, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda BiH, Br. 2., rješidba pod brojem 56., Sarajevo, 1990., str. 25.) utvrdio da za štetu prouzrokovanu eksplozijom cijevi za transport zagrijanog vodonika (opasna stvar) solidarno odgovaraju imalac cijevi i proizvođač, ako je cijev izgrađena od neodgovarajućeg materijala. U obrazloženju navedene presude sud ističe: Dana 29. aprila 1985. godine došlo je do eksplozije i požara na postrojenju tuženog (eksplozirala je cijev*

krajnjeg proizvođača i proizvođača dijela stvari, ili proizvođača i trgovca odnosno uvoznika za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, onda je treba prosuđivati prema pravilima “Odgovornosti više osoba za istu štetu” (čl. 206. – 208. ZOO BiH).⁹⁶ Navedene osobe odgovaraju objektivno, i to kao solidarni sudužnici. Njihov regresni zahtjev ovisan je o njihovom međusobnom odnosu pri proizvodnji iste stvari s nedostatkom.⁹⁷

4. 2. Oštećenik

U pogledu aktivne legitimacije za postavljanje odštetnopravnih zahtjeva na temelju čl. 179. ZOO BiH, ali i na temelju pravila ZOO RH o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, nisu predviđena nikakva izričita ograničenja, pa bi se prema tome moglo učiniti da krug mogućih oštećenika uključuje sve one koji su pretrpjeli štetu od neispravnog proizvoda. Međutim, ta na prvi pogled jasna situacija, tj. da su aktivno legitimirane i naravne (fizičke) i pravne osobe, analizom postaje bitno drukčija. Naime, usporedna analiza pravila o vrstama šteta koje se naknađuju ukazuje na postojanje značajnih razlika u pogledu aktivne legitimacije između ZOO BiH i ZOO RH. Novi ZOO RH određuje oštećenika s obzirom na vrstu štete koju je

koja je služila za transport zagrijanog vodonika), uslijed čega je izgubio život njegov radnik. Pribavljanjem ekspertize stručnih institucija i nalaza i mišljenja vještaka utvrđeno je da je do eksplozije postrojenja došlo uslijed toga što cijev nije bila od odgovarajućeg materijala. Iz navedenog proizilazi da je ova cijev opasna stvar, jer kroz nju prolazi vodoničnik, podložan snažnoj eksploziji, ako dođe do popuštanja materijala od koga je cijev sačinjena, a osiguranik tužiteljice je povrijeđen od neposrednog dejstva opasne stvari na kojoj je pravo raspolaganja imao tuženi, pa je on odgovoran za štetu u smislu čl. 173. i 174. Zakona o obligacionim odnosima. Za donošenje zakonite i pravilne odluke u konkretnoj pravnoj situaciji nije bilo od značaja ko je proizvođač navedenog postrojenja (proizvođač bi, obzirom na odredbe člana 179. stav. 1 ZOO, mogao biti solidarno odgovoran za štetu sa tuženim), jer je tuženi odgovoran za štetu, a tužiteljica se opredijelila da naknadu štete traži od tuženog. Činjenica ko je proizvođač stvari mogla bi biti odlučna samo u postupku u kome bi tuženi tražio regres kao isplatilac, a prema odredbama člana 208. Zakona o obligacionim odnosima.

⁹⁶ ZOO BiH: Članak 206. (1) Za štetu koju je više osoba uzrokovalo zajedno svi sudionici odgovaraju solidarno. (2) Podstrekač i pomagač te onaj koji je pomogao da se odgovorne osobe ne otkriju odgovaraju solidarno s njima. (3) Solidarno odgovaraju za uzrokovanu štetu i osobe koje su je uzrokovale radeći nezavisno jedna od druge, ako se ne mogu utvrditi njihovi udjeli u uzrokovanoj šteti. (4) Kad je nedvojbeno da je štetu uzrokovala neka od dviju ili više određenih, osoba koje su na neki način međusobno povezane, a ne može se utvrditi koja je od njih štetu uzrokovala, te osobe odgovaraju solidarno. Članak 207. Naručilac i izvođač radova na nekretnini solidarno odgovaraju trećoj osobi za štetu koja joj nastane u vezi s izvođenjem tih radova. Članak 208. (1) Solidarni dužnik koji isplati više nego što iznosi njegov udio u šteti može tražiti od svakog od ostalih dužnika da mu naknadi ono što je platio za njega. (2) Koliko iznosi udio svakoga pojedinog dužnika sud određuje s obzirom na težinu njegove krivnje i težinu posljedica koje su proistekle iz njegova djelovanja. (3) Ako se udjeli dužnika ne mogu utvrditi, na svakog pada jednak dio, osim ako pravičnost zahtijeva da se u konkretnom slučaju drugačije odluči.

⁹⁷ B. Vizner, *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*, Zagreb, 1978., str. 813.

pretrpio, a koje su ograničene na materijalne štete nastale smrću ili tjelesnom povredom, štete na imovinskim dobrima koja se upotrebljavaju za osobnu upotrebu i potrošnju, ali ne i na štete na dobrima koja se ne upotrebljavaju za osobnu upotrebu i potrošnju, nego za obavljanje njihove profesionalne djelatnosti tzv. komercijalnoj imovini. Prema tome, uzimajući u obzir činjenicu da se sukladno pravilima o odgovornosti za neispravan proizvod iz čl. 1073. (2) ZOO RH naknađuje imovinska šteta prouzročena smrću ili tjelesnom ozljedom, kao i šteta prouzročena uništenjem ili oštećenjem oštećenikove stvari koja je uobičajeno namijenjena za osobnu uporabu, te koju je oštećenik uglavnom rabio u tu svrhu, nedvojbeno proizlazi da u postupcima za naknadu štete prouzročene neispravnošću proizvoda aktivnu legitimaciju imaju samo fizičke osobe, a ne i pravne osobe. Neki autori⁹⁸ ističu da ako bi se takvo stajalište prihvatilo, to bi vrijedilo i za naknadu neimovinske štete prouzročene neispravnošću proizvoda, koja se može zahtijevati samo prema općim pravilima odgovornosti za štetu, odnosno prema odredbama čl. 19. u vezi s čl. 1046., 1100. i 1101. ZOO RH.

Što se tiče aktivne legitimacije za postavljanje odštetnopravnih zahtjeva na temelju čl. 179. ZOO BiH, krug mogućih oštećenika ne uključuje samo kupca neispravnog proizvoda, nego uključuje sve one koji su od proizvoda s nedostatkom pretrpjeli štetu. S obzirom da je odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom objektivna deliktna odgovornost, kao oštećenik može se pojaviti krajnji kupac proizvoda, ali to može biti i osoba kojoj je kupac povjerio proizvod, kao i osoba koja je do neispravnog proizvoda (koji je stavljen u promet) došla na neovlašten, odnosno protupravan način (ali ne od samog proizvođača), te treća osoba kojoj je neispravan proizvod prouzročio štetu, a da ga nije neposredno koristila i koja je u kontakt s takvim proizvodom došla sasvim slučajno.⁹⁹ Može se zaključiti kako prema odredbama bosanskohercegovačkog prava naknadu štete prouzročene neispravnim proizvodom mogu zahtijevati fizičke i pravne osobe, budući da je u st. 1. čl. 179. ZOO BiH predviđena odgovornost proizvođača za štetu nastalu kako na osobnim tako i na imovinskim dobrima. Naravno, jasno je da štetu nastalu na osobnim dobrima ne mogu zahtijevati pravne osobe.¹⁰⁰

Maloljetna osoba ima pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete, prouzročene njoj osobno ili njezinoj imovini, pod jednakim uvjetima kao i svaka punoljetna osoba.¹⁰¹ Prema tome, temeljem pravila iz članka 179.

⁹⁸ I. Crnić, J. Matić, op. cit., str. 788.

⁹⁹ *Zato lopov koji bi ukrao stvar direktno od proizvođača pa usled njenog nedostatka pretrpeo štetu, nema pravo na naknadu jer nije reč o tipičnom riziku za koji proizvođač odgovara.*, J. Radišić, *Garancija za trajan kvalitet i odgovornost za štetu od stvari sa nedostatkom*, Beograd, 1972., str. 114.

¹⁰⁰ Usporedi: M. Baretić, *Odgovornost za neispravan proizvod*, u: *Zakon o obveznim odnosima – najznačajnije izmjene – najznačajniji instituti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 242.

¹⁰¹ M. Čolaković, *Pravni položaj maloljetnika u građanskom pravu*, magistarski rad, Sarajevo, 2004., str. 105.

ZOO BiH maloljetnik kojem je prouzročena šteta izazvana neispravnim proizvodom ima pravo na naknadu, u punom obujmu i iznosu, bilo koje vrste štete (izuzev štete na samoj stvari s nedostatkom) predviđene općim pravilima odgovornosti za štetu. Sukladno odredbi čl. 194. ZOO BiH maloljetnik, kao i ona osoba koju je poginuli uzdržavao ili redovito pomagao ili koja je po zakonu imala pravo zahtijevati uzdržavanje od poginulog, ima pravo na naknadu materijalne štete u vidu novčane rente za izgubljeno uzdržavanje uslijed smrti davatelja uzdržavanja. Također, posebno je značajno za maloljetne osobe u pogledu naknade materijalne štete pitanje vezano uz ozljede zbog kojih je ta osoba trajno ostala nesposobna za rad. Naime, ako je tjelesnu ozljedu pretrpjela maloljetna osoba i osoba na redovitom školovanju (osoba koja u trenutku pretrpljene tjelesne ozljede još nije zasnovala radni odnos, nije privređivala, nego se za to osposobljavala) te zbog nje ostala trajno nesposobna za rad, onda takvoj osobi pripada novčana renta od trenutka kada se po redovitom tijeku stvari osposobila za rad i mogla stjecati zaradu.^{102, 103} Posebno značajno i sporno jest pitanje imaju li oštećenici koji su bili izloženi štetnom utjecaju proizvoda s nedostatkom dok su bili u utrobi majke, odnosno prije svoga rođenja, pravo na naknadu štete (prenatalna šteta). Dakle riječ je o šteti koju je prouzročio neispravan proizvod na čovječjem zametku (embriju) u vremenu od postanka do njegova rođenja. Primjerice, trudnica je za vrijeme trudnoće pila lijek s nedostatkom, što je dovelo do toga da je rodila dijete s malformacijama u razvoju udova. Što se tiče odgovornosti za štetu, *nasciturus* može biti samo oštećenik, a nikako štetnik, jer ne može pričiniti nikakvu štetu.¹⁰⁴ U inozemnoj pravnoj književnosti i sudskoj praksi značajan je broj sporova u kojima se raspravljalo i priznavalo pravo djeteta na naknadu štete¹⁰⁵ (izazvane neispravnim proizvodom), nastale dok je dijete još bilo zametak u utrobi majke (*in utero*).¹⁰⁶ Sukladno odredbama čl. 201. ZOO BiH pravo na pravičnu novčanu naknadu za pretrpljene duševne boli zbog smrti ili naročito teške invalidnosti bliske osobe pripada *nasciturusu*, odnosno djetetu koje je rođeno poslije smrti roditelja, kao i onome koje

¹⁰² B. Loza, *Obligaciono pravo*, Sarajevo, 2000., str. 272. i 273.

¹⁰³ Vidi: čl. 195., st. 2. ZOO BiH.

¹⁰⁴ M. Vuković, *Odgovornost za štetu*, Zagreb, 1971., str. 26.

¹⁰⁵ Vidi: B. A. Bastrom, *Willis v. Wu In the Supreme Court of South Carolina*, *Issues in Law & Medicine*, Vol. 20., No. 3., 2005., str. 275. – 278.; Note: *Wrongful Birth Actions: The Case Against Legislative Curtailment*, *Harvard Law Review*, Vol. 100., 1987., str. 2017. – 2034.; K. J. Kearl, *Turpin v. Sortini: Recognizing the Unsupportable Cause of Action for Wrongful Life*, *California Law Review*, Vol. 71., 1983., str. 1278. – 1297.

¹⁰⁶ Opširnije: H. Mujović-Zornić, *Neželjeno rođenje deteta kao slučaj štete i odgovornost lekara*, Beograd, 2002.

zbog uzrasta nije moglo osjetiti bol izazvanu smrću roditelja.^{107,108} Dakle, *nasciturus*, ako se živ rodi, može zahtijevati naknadu štete za duševne boli koje će trpjeti zbog smrti roditelja, kada bude svjestan tog gubitka. Pri odlučivanju o naknadi štete na toj osnovi valja imati na umu pretrpljene duševne boli (šok u slučaju same smrti) tako i buduće boli koje će oštećenik osjećati zbog gubitka roditeljske pažnje, nježnosti, moralne potpore, odgoja i slično, te da naknadu treba dosuditi u jednom iznosu za pretrpljene i buduće duševne boli.¹⁰⁹ Prema odredbi st. 2. čl. 201. ZOO BiH pravo na pravičnu novčanu naknadu za pretrpljene duševne boli pripada i braći i sestrama ako je između njih i umrlog postojala trajnija životna zajednica.¹¹⁰ U vezi s navedenim pravilom Vrhovni sud Federacije BiH *nascitursu* nije priznao pravo na pravičnu novčanu naknadu za pretrpljene duševne boli zbog smrti

¹⁰⁷ Starija sudska praksa (sudska praksa prije stupanja na snagu ZOO 78) dugo je bila na stajalištu da dijete zbog uzrasta ne može osjetiti bol izazvanu smrću roditelja, te stoga ne postoji osnov za dodjeljivanje naknade za pretrpljene duševne boli., Vidi: Z. M. Petrović, *Naknada nematerijalne štete zbog povrede prava ličnosti*, Beograd, 1996., str. 110. – 112.; Advokatura, Br. 13. – 14., Banja Luka, 2005., str. 266. – 268.

¹⁰⁸ *U slučaju smrti jednog ili oba roditelja, maloletnom detetu pripada pravo na naknadu neimovinske štete zbog duševnih bolova, pri čemu je uzrast deteta za ostvarenje ovog prava neodlučan. Prilikom određivanja visine naknade neimovinske štete uzimaju se u obzir i duševni bolovi koji će dete trpeti u toku razvoja. Naknada za ovaj vid nematerijalne štete pripada i detetu rođenom posle smrti roditelja.*, Načelni stav VII Zajedničke sjednice Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 15. 12. 1977. godine); *Pravo na pravičnu novčanu naknadu za pretrpljene duševne bolove zbog smrti bliskog srodnika pripada i začetom detetu umrlog lica pod uslovom da se živo rodi i pod uslovom da je u životu u vreme kada se o takvoj naknadi odlučuje, ako je po redovitom toku stvari izvesno da će ova nematerijalna šteta trajati u budućnosti.*, Okružni sud u Valjevu, Gž-54/85., Navedeno prema: T. Kršmanović, *Aktualna sudska praksa iz obligacionih odnosa*, Beograd, 2000., str. 261.; *Prema tome, za pravo na naknadu štete zbog gubitka roditelja nije neophodno da je dete u momentu smrti roditelja dostiglo takav nivo psiho-fizičkog razvoja (koji se dostiže posle 4 do 5 godina starosti) da bi moglo odmah shvatiti značaj gubitka roditelja, jer i deca sasvim malog uzrasta (pa čak i začeta još nerodena deca) koja u vreme gubitka roditelja nisu bila toliko emocionalno razvijena da shvate značaj gubitka i podnose zbog toga duševne patnje, mogu u kasnijim godinama, kada shvate da nemaju jednog roditelja i način na kojeg su tog roditelja izgubili, trpeti duševne patnje zbog toga što nemaju njegovu svakodnevnu moralnu i vaspitnu podršku i pomoć, zaštitu, brigu, nežnost, ljubav i dr. dakle sve ono što roditelji po pravilu pružaju detetu. Normalno je očekivati da će to uticati u većoj ili manjoj meri na njegovo psihičko stanje, sabranost i drugo. Dakle u takvim slučajevima bi se radilo o budućim duševnim patnjama, koje predstavljaju takođe osnov za dosuđivanje primerene novčane naknade.*, Vrhovni sud Vojvodine, Rev. 279/78. od 30. 10. 1978., Zbornik sudske prakse 30/78.

¹⁰⁹ I. Crnić, *Naknada štete*, Zagreb, 1998., str. 285. i 286.

¹¹⁰ *Braći i sestre poginulog imaju pravo na naknadu nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih bolova za poginulim licima samo ako je između njih i poginulog postojala trajna zajednica života.*, Vrhovni sud Srbije, Rev. 2256/81., Navedeno prema: T. Kršmanović, N. Marković, *Naknada štete*, Beograd, 2000., str. 242.; *Sestra smrtno stradalog brata, koja se ranije udala, ima pravo na nadoknadu nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove, ako je i poslije udaje sve do momenta bratove smrti sa njim živjela u obiteljskoj zajednici.*, Presuda Vrhovnog suda FBiH, broj Rev – 149/99 od 18. 1. 2000., Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Br. 1., presuda pod brojem 39., Sarajevo, 2000., str. 28.

sestre jer u trenutku pogibije maloljetne sestre još nije bio rođen.^{111,112}

5. Šteta koja se naknađuje prema ZOO RH i ZOO BiH

Sukladno pravilima o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom iz čl. 1073. (2) ZOO RH, oštećenik ima pravo zahtijevati prvenstveno naknadu imovinske štete, i to imovinske štete prouzročene smrću ili tjelesnom ozljedom. Za razliku od ZOO BiH u kojem nema posebnih odredbi o obujmu naknade štete, odnosno u kojem nije preciziran pojam štete za koju proizvođač odgovara (nego se u njemu govori o odgovornosti za štete za osobe ili stvari), što znači primjenu pravila potpune naknade,¹¹³ u ZOO RH pitanje obujma naknade štete uređeno je mnogo preciznije. Na obujam naknade imovinske štete prouzročene smrću ili tjelesnom ozljedom na odgovarajući način primjenjuju se posebne odredbe ZOO RH o naknadi

¹¹¹ Nema pravo na naknadu štete zbog duševnih bolova izazvanih smrću brata ili sestre, osoba koja nije bila rođena u vrijeme štetnog događaja. Iz obrazloženja: *Naknada štete zbog duševnih bolova izazvanih smrću može se samo iznimno dosuditi braći i sestrama poginule osobe kako proistječe iz odrednica članka 201. stavka 2. ZOO (samo ako je između njih i umrlog postojala trajnija zajednica života). Takve zajednice nije moglo biti u vrijeme pogibija mldb. A., jer u tom času tužitelj još nije bio rođen (do saobraćajne nezgode je došlo u času kada je njegova majka bila u osmom mjesecu trudnoće). Okolnost koju revizija naglašava, da bi mldb. tužitelj živio u okviru iste obitelji sa poginulom sestrom, tako da bi između njih postojala trajnija zajednica života, ne može biti od odlučujućeg značenja. Naknada zbog duševnog bola izazvanog pogibijom brata ili sestre dosuđuje se samo kada je bol dosegaio veći intenzitet i zakon polazi od predmnjeve da je to slučaj jedino kada je pogibija uslijedila u času kada je postojala trajnija zajednica života, što znači kada su se braća i sestre dobro uzajamno poznavali i osjećali izrazitu bliskost, ne samo zbog uzajamnog rodbinskog odnosa, već i zajedničkog življenja (druženje koje je bliskost pojačavalo). Nije, dakle, dovoljno (za razliku od naknade štete koju nasciturus, ako se živ rodi, može zahtijevati za duševne boli koje će trpjeti zbog smrti roditelja, kada bude svjestan tog gubitka) to što će i tužitelj trpjeti (i već trpi) izvjesnu bol zbog svjesti o gubitku sestre, koju nije ni poznavao, jer za takvu bol zakon ne pretpostavlja da je takvog intenziteta da stvara pravo na novčani satisfakciju.*, Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: Rev-153/98 od 24. 10. 2000. godine, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj 2., rješidba pod brojem. 40., Sarajevo, 2000., str. 27. i 28.

¹¹² *Samo za stvarno pretrpljene duševne bolove u vrijeme smrti bliskog srodnika oštećenom pripada naknada u novcu, jer je toj naknadi svrha da doprinese duševnom umirenju kao zadovoljenje i kao materijalni izvor za stvaranje uslova nenadanog gubitka bliskog srodnika. Stoga ova naknada ne pripada djeci koja nisu mogla osjetiti duševne boli u vrijeme smrti svog bliskog srodnika zbog svoje duševne nerazvijenosti ili zbog toga što tada još nisu bila ni rođena.* Vrhovni sud BiH, broj Gž. 49/66, od 18. 3. 1966. godine, Zbirka pravne prakse Vrhovnog suda BiH, Sarajevo, 1976., str. 146.

¹¹³ *Proizvođač ne odgovara samo za naknadu vrijednosti te stvari nego i za štetu na ostalim pravno zaštićenim dobrima kao što su: život, tijelo, zdravlje ili druge stvari oštećenog.*, A. Bikić, *Obligaciono pravo: opći dio*, Sarajevo, 2004., str. 222.

(popravljanju) imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede i oštećenja zdravlja.^{114,115}

Za razliku od materijalne štete koja se može naknaditi prema pravilima odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, nematerijalna šteta ne može se naknaditi prema navedenim pravilima. Naknada neimovinske štete prouzročene neispravnim proizvodom može se zahtijevati samo prema općim pravilima odgovornosti za štetu.^{116,117}

Novim ZOO RH (čl. 1073., st. 2.) izričito je isključena mogućnost naknade štete prouzročene uništenjem ili oštećenjem samog neispravnog proizvoda (*damnum quoad rem*).¹¹⁸ Za odgovornost za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom relevantna je sekundarna, sporedna, popratna (prateća), posredna, refleksna šteta (*damnum circa rem* i *damnum extra*

¹¹⁴ Čl. 1073. (5). ZOO RH glasi: *Obujam naknade imovinske štete prouzročene smrću ili tjelesnom ozljedom na odgovarajući se način primjenjuju posebne odredbe ovoga Zakona o naknadi imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede i oštećenja zdravlja.*; Čini se da je prilikom redakture Zakona došlo do pogreške, jer vidljivo je da na početku navedenog stavka nedostaje riječ "na". Tako: H. Kačer, A. Radolović, Z. Slakoper, op. cit., str. 935; I. Crnić, J. Matic, op. cit., str. 787.; M. Baretić, *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod*, doktorska disertacija, Zagreb, 2005., str. 617.

¹¹⁵ Čl. 1093. (1) *Tko prouzroči nečiju smrt, dužan je naknaditi uobičajene troškove njegova pogreba.* (2) *On je dužan naknaditi i troškove njegova liječenja od zadobivenih ozljeda i druge potrebne troškove u vezi s liječenjem, te zaradu izgublenu zbog nesposobnosti za rad.* Čl. 1094. (1) *Osoba koju je poginuli uzdržavao ili redovito pomagao, kao i ona osoba koja je po zakonu imala pravo zahtijevati uzdržavanje od poginulog, ima pravo na naknadu štete koju trpi gubitkom uzdržavanja, odnosno pomaganja.* (2) *Ta se šteta naknađuje plaćanjem novčane rente čiji se iznos odmierava s obzirom na sve okolnosti slučaja, a koji ne može biti viši onoga koji bi oštećenik dobio od poginulog da je ostao u životu.* Čl. 1095. (1) *Tko drugome nanese tjelesnu ozljedu ili mu naruši zdravlje, dužan je naknaditi mu troškove liječenja i druge potrebne troškove s tim u vezi, a i zaradu izgublenu zbog nesposobnosti za rad za vrijeme liječenja.* (2) *Ako ozlijeđeni zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rad gubi zaradu, ili su mu potrebe trajno povećane, ili su mogućnosti njegova daljnjeg razvijanja i napredovanja uništene ili umanjene, odgovorna osoba dužna je plaćati ozlijeđenomu određenu novčanu rentu, kao naknadu za štetu.* Opširnije o odgovornosti i naknadi (popravljanju) imovinske štete prema ZOO RH: J. Brežanski, *Odgovornost za imovinsku štetu*, u: *Ugovor o osiguranju prema novom ZOO*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 45. – 73.; I. Crnić, *Popravljanje imovinske štete*, u: *Zakon o obveznim odnosima – najznačajnije izmjene – najznačajniji instituti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 50. – 63.

¹¹⁶ Čl. 1073. (4). ZOO RH.

¹¹⁷ Vidi: I. Crnić, *Neimovinska šteta po Zakonu o obveznim odnosima iz 2005.*, Godišnjak 12., Zbornik radova Hrvatskog društva za građanskopravne znanosti i pravnu praksu sa savjetovanja u Opatiji, 2005., str. 1. – 80.; P. Klarić, *Naknada neimovinske štete*, u: *Zakon o obveznim odnosima – najznačajnije izmjene – najznačajniji instituti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 27. – 49.

¹¹⁸ *Damnum quoad rem* ili šteta na samoj stvari. Naziva se još i štetom zbog mane i neposrednom štetom. Prikladan je i naziv supstancijalna šteta. Sastoji se u umanjenoj vrijednosti stvari. Karakteristično je za tu štetu da se može uspješno okloniti korištenjem prava iz odgovornosti za materijalne nedostatke stvari, posebice prava na sniženje cijene, uklanjanjem nedostatka i predajom druge stvari bez nedostatka. Stoga se ne može ostvarivati kumulativno s pravima zbog nedostatka., M. Vedriš, P. Klarić, op. cit., str. 422.

rem).¹¹⁹ Odredbe ZOO RH o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom odnose se na štetu prouzročenu uništenjem ili oštećenjem oštećenikove stvari koja je uobičajeno namijenjena za osobnu uporabu te koju je oštećenik uglavnom rabio u tu svrhu. Prema tome, riječ o šteti zbog uništenja ili oštećenja oštećenikovih stvari, namijenjenih (objektivni kriterij) i uglavnom korištenih (subjektivni kriterij) za privatne potrebe ili potrošnju (tzv. osobna imovina). Dakle, šteta na tzv. komercijalnoj imovini, odnosno stvarima namijenjenim poslovanju, tj. za obavljanje profesionalne djelatnosti oštećenika, ne može se naknaditi prema pravilima odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom.

Prema pravilima o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom ne može se zahtijevati naknada štete prouzročene nuklearnom nesrećom.¹²⁰

6. Kvantitativno ograničenje odgovornosti za štete prouzročenu neispravnim proizvodom

ZOO RH predviđa i kvantitativno ograničenje odgovornosti za štete prouzročenu neispravnim proizvodom. Tako, oštećenik ima pravo na naknadu štete prouzročene uništenjem ili oštećenjem stvari samo za dio štete koji prelazi kunsku protuvrijednost iznosa od 500 eura.¹²¹ Preračunavanje iznosa štete trebalo bi provesti prema prodajnom tečaju Hrvatske narodne banke koji je vrijedio na dan nastanka štete.¹²² Ovo kvantitativno ograničenje štiti štetnika od mnogobrojnih tužbi zbog šteta malog iznosa, što također rasterećuje sudove. No to ne sprječava utuženje po drugim osnovama i za taj dio štete, ali prema drukčijim uvjetima koji su otežavajući za oštećenika.¹²³ ZOO RH nije predvidio gornju kvantitativnu granicu odgovornosti proizvođača za sve štete nastale od iste vrste proizvoda, s istom vrstom nedostatka. Što se tiče gornje (financijske) granice odgovornosti, nužno je napomenuti da je čl. 16. Direktive¹²⁴ propisano da svaka država članica

¹¹⁹ *Damnum circa rem ili šteta u vezi s kupljenom stvari. ...Bitna im je značajka da se ne mogu popraviti uklanjanjem nedostataka, naknadnom isporukom stvari bez nedostataka, sniženjem cijene ili naknadom štete na samoj stvari. Upravo zato se mogu ostvariti kumulativno s pravima zbog nedostatka i neposrednom štetom. ... Damnum extra rem ili šteta na drugim pravnim dobrima kupca izvan kupljene stvari. Pod drugim pravnim dobrima valja razumjeti osobu i imovinu kupca. Uključuje sve vrste pravno relevantnih šteta na tim dobrima.*, M. Vedriš, P. Klarić, op. cit., str. 422.

¹²⁰ Čl. 1073. (6). ZOO RH.

¹²¹ Čl. 1073. (3). ZOO RH.

¹²² M. Baretić, *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod*, doktorska disertacija, Zagreb, 2005., str. 347.

¹²³ V. Gorenc i dr., op cit., str. 1665.

¹²⁴ Article 16: *1. Any Member State may provide that a producer's total liability for damage resulting from a death or personal injury and caused by identical items with the same defect*

može, ali ne mora, proizvođačevu odgovornost za štete zbog smrti ili tjelesne ozljede, prouzročene identičnim proizvodima s istim nedostatkom ograničiti do iznosa koji ne može biti manji od 70 milijuna eura.¹²⁵

7. Štetna radnja

U smislu odgovornosti za štetu pod štetnom radnjom razumijeva se svaka pozitivna ili negativna radnja neke osobe (ili radnja za koju ta osoba odgovara), kojoj je posljedica šteta za neku drugu osobu.¹²⁶ Štetnu radnju u smislu odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom predstavljalo bi stavljanje u promet neispravnog proizvoda, te su stoga temeljni pojmovi definiranja predmetnog polja primjene pravila odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom: proizvod, proizvod s nedostatkom i stavljanje proizvoda u promet.¹²⁷

Stavljanje u promet neispravnog proizvoda koji je prouzročio štetu predstavlja štetnu radnju za koju proizvođač odgovara kao i za svaki drugi delikt, ako su ispunjene zakonom određene pretpostavke.¹²⁸ Dakle, stavljanjem u promet neispravnog proizvoda proizvođač stvara rizik štete i, budući da on izvlači koristi od proizvoda, snosi teret štete koju taj proizvod uzrokuje.¹²⁹ Za proizvode koji se nalaze na tržištu, vrijedi pretpostavka da su stavljeni u promet. Da bi odgovarao, potencijalni štetnik mora staviti proizvod u promet i taj proizvod mora imati nedostatak u trenutku napuštanja njegove kontrole. St. 1. čl. 179. ZOO BiH predviđa odgovornost onoga “Tko stavi u promet neku stvar koju je proizveo ...”. Prema tome, stavljanje proizvoda u promet predstavlja bitan element odgovornosti potencijalnog štetnika. Naravno, ukoliko proizvod nije bio neispravan u trenutku izlaska iz sfere utjecaja potencijalnog štetnika, odnosno u trenutku stavljanja u promet, nema odgovornosti prema pravilima odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom. Stoga je iznimno bitan i precizan odgovor na pitanje kada je proizvod stavljen u promet. Ne smatra se da je proizvod stavljen u promet kada predaja ili stavljanje na raspolaganje vrši unutar samog poduzeća koje proizvod proizvelo, pa stoga radnici i posjetitelji proizvođača nisu zaštićeni po osnovu odgovornosti za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom.¹³⁰ Trenutak stavljanja proizvoda u promet bitan

shall be limited to an amount which may not be less than 70 million ECU.

¹²⁵ Riječ o jednoj od opsijskih odredbi Direktive koja dopušta mogućnost da države članice u nacionalnom zakonodavstvu izostave gornju financijsku granicu odgovornosti proizvođača.

¹²⁶ M. Vuković, op. cit., str. 35.

¹²⁷ M. Baretić, *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod*, doktorska disertacija, Zagreb, 2005., str. 247.

¹²⁸ S. Petrić, op. cit., str. 376.

¹²⁹ loc. cit.

¹³⁰ J. Radišić, *Obligaciono pravo*, Beograd, 2000., str. 256.

je za ocjenu radi li se o neispravnom proizvodu, međutim, odgovornost proizvođača nastaje tek od trenutka nastupanja štete izazvane neispravnim proizvodom, jer proizvođač ne odgovara (prema pravilima odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom) zbog toga što njegov proizvod ima nedostatak, već zbog toga što je nastala šteta od tog proizvoda.¹³¹ Iako pojam "stavljanje u promet" (u Direktivi, ZOO RH i ZOO BiH) nije definiran, smatra se da je proizvod stavljen u promet kada je dobrovoljno ustupljen drugoj osobi zbog prodaje ili distribucije u ekonomske svrhe. Također, ističe se da proizvod može biti samo jednom pušten u promet, i to u trenutku napuštanja *tvorničkih vrata*.^{132,133}

Za razliku od čl. 179. ZOO BiH koji izričito ne definira pojam stvari, niti daje mnogo elemenata za određenje pojma nedostatka, izuzev što ukazuje na stvar koju je proizvođač proizveo i okolnost da zbog nedostatka (na toj stvari) prijeti opasnost štete, ZOO RH je znatno određeniji.¹³⁴ Sukladno čl. 1074. (1) ZOO RH proizvod je bilo koja pokretna stvar,¹³⁵ kao i samostalni dio ugrađen u neku pokretnu ili nepokretnu stvar.¹³⁶ Prema tome, nekretnine

¹³¹ Usporedi: T. Jelić, *Odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom*, magistarski rad, Zagreb, 1998., str. 73.

¹³² *Although the term is not defined in the directive it is submitted that a product is "put into circulation" when it has been delivered to another person in the course of business. An alternative view is that this occurs the moment the goods have left the factory gates. Whichever is correct, it is clear that it is not essential that the goods should have been put into circulation as the result of any contract or even that any payment should be involved. So for example promotional gifts and free samples would be included within that definition.* A. Geddes, *Product and Service Liability in the EEC*, London, 1992., str. 31.

¹³³ *The doctrine of law attempted to define it, referring to the moment when the product enters the market (Czachórski), or when the producer loses control over it (Letowska).*, M. Sengayen, *Product liability law in Central Europe and the true impact of Product Liability Directive*, u: *Product Liability in Comparative Perspective*, Edited by: D. Fairgrieve, Cambridge, 2005., str. 278.

¹³⁴ Jasno je da je to jedan od bitnih nedostataka uređenja odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u ZOO BiH, jer je pojam nedostatka proizvoda središnji pojam u problematici odštetne odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom

¹³⁵ Stvari su u smislu hrvatskog Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine RH, br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01. i 79/06.) *tjelesni dijelovi prirode, različiti od ljudi, koji služe ljudima za uporabu. Uzima se da su stvari i sve drugo što je zakonom s njima izjednačeno* (čl. 2. st. 2.). *Pokretnine su stvari koje se mogu premjestiti s jednoga mjesta na drugo, a da im se ne povrijedi bit (supstanca). Stvari koje su po svojoj naravi pokretne smatraju se u pravnom smislu nepokretnima ako su pripadak nepokretne stvari ili ih zakon izjednačuje s nekretninama* (čl. 2. st. 4.).

¹³⁶ *Dijelovi stvari: (1) Dio stvari koji se ne može od nje fizički odvojiti, a da ne bude time uništen on ili sama stvar (bitni dio), ne može biti samostalnim objektom stvarnih prava, ako zakonom nije što drugo određeno. (2) Na dijelovima stvari koji nisu bitni (odvojivi dijelovi) postoje ona ista prava kao i na cijeloj stvari, osim ako na takvu dijelu postoji na posebnom pravnom temelju neko pravo u korist neke druge osobe. Tko tvrdi da takvo pravo postoji na nekom odvojivom dijelu, treba to i dokazati. (3) Bila stvar fizički djeljiva ili ne, nju se može pravno razdijeliti na sadržajno jednake dijelove kojima je veličina računski određena njihovim razmjerom prema cijeloj stvari (idealni dijelovi), ako nije što drugo određeno. Svaki idealni dio stvari njezin je odvojeni dio. (4) Stjecatelj cijele stvari ili stvarnih prava na njoj koji nije*

se ne smatraju proizvodom u smislu odredbi o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvod sadržanih u ZOO RH.

Proizvod su električna i drugi oblici energije (čl. 1074., st. 2. ZOO RH). Prirodne sile su stvari u smislu Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ako su podložne ljudskoj vlasti.¹³⁷ Pod pojam proizvoda za koji se može odgovarati prema odredbama ZOO RH ulazi, uz ispunjenje određenih pretpostavki, ljudska krv i tkiva koja se obrađuju posebnim (medicinskim) metodama i računalni programi (*software*).

ZOO BiH nije dao izričitu definiciju nedostatka. Ipak teorija smatra da se prema odredbi čl. 179. mogu razlikovati tri vrste nedostatka: 1. konstrukcijski nedostatak, 2. nedostatak u proizvodnji, i 3. nedostatak uslijed propusta u obavješćivanju.¹³⁸ Novi ZOO RH također izravno ne navodi koje su vrste neispravnosti njime obuhvaćene. Međutim, taj zakon u pogledu definicije neispravnosti proizvoda izričito navodi kriterije prema kojima će se ocjenjivati je li određeni proizvod neispravan ili nije. Naime, sukladno odredbi čl. 1075. (1) ZOO RH proizvod nije ispravan ako, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, a poglavito način na koji je proizvod predstavljen, svrhe u koje, prema razumnom očekivanju, proizvod može biti uporabljen te vrijeme kad je proizvod stavljen u promet, ne pruža sigurnost koja se od takva proizvoda opravdano očekuje. Ovdje je riječ o tzv. testu

znao niti je morao znati da na njezinu odvojivom dijelu postoji nečije pravo različito od prava na cijeloj stvari, stekao je cijelu stvar; odnosno pravo na njoj bez obzira na to pravo druge osobe. U takvu slučaju to je njezino pravo prestalo, a da li će ona moći za to tražiti naknadu od otuđivatelja, prosuđivat će se prema obveznopравnim pravilima. (5) Odvajanjem dijela stvari ne prestaju dotadašnja prava ako nije što posebno određeno (čl. 6. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima).

¹³⁷ *Unatoč st. 2. koji izrijekom tretira kao proizvod i električnu energiju i druge oblike energije, treba naglasiti uvjet iz ZV-a da bi nešto uopće bilo stvar – mora biti podložno ljudskoj vlasti – to vrijedi i za energiju (to znači da npr. vjetar nije stvar sve dok ne bude podložan ljudskoj vlasti).*, V. Gorenc i dr., op. cit., str. 1667.

¹³⁸ *Vidi npr.: V. Gorenc, Zakon o obveznim odnosima s komentarom, Zagreb, 1998., str. 254. i 255.; J. Radišić, Obligaciono pravo, Beograd, 2000., str. 257.; S. Petrić, Odgovornost proizvođača za štete od nedostatka na proizvodu u hrvatskom pravu i pravu Europske unije, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Br. 4., 2001., str. 381. i 382.; M. Baretić, Odgovornost za neispravan proizvod, u: Zakon o obveznim odnosima – najznačajnije izmjene – najznačajniji instituti, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 243.; In the first category, those products manufactured in series, where one of these fails to correspond to what makes a product non-detrimental, are grouped. One speaks of “manufacturing defect”, as in the case just described where one bicycle was defective among thousands of others which had no steel parts with metal fatigue. The second category consists of products in which the entire series has been designed in such way that all products have the same deficiency. The third and final category contains product of perfect manufacture and design, but with potentially dangerous properties in the hands of inadvertent users. The three categories are clearly distinguishable and are not just academic theory. They are accepted in product liability discussion in Europe and were taken over by the American Law Institute (ALI) in its Restatement., H. C. Taschner, Products liability: basic problems in a comparative law perspective, u: Product Liability in Comparative Perspective, Edited by: D. Fairgrieve, Cambridge, 2005., str. 157.*

potrošačeva očekivanja (*consumer expectation test*).¹³⁹ Prema tom testu, odluka o neispravnosti proizvoda treba se donijeti na temelju objektivnih, a ne subjektivnih mjerila. Proizvod nije neispravan samo zbog toga što je naknadno bolji proizvod stavljen u promet (čl. 1075., st. 2. ZOO RH).

8. Uzročna veza - Teret dokazivanja

Pravila o teretu dokazivanja koja se pojavljuju u području odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom predstavljaju iznimno osjetljivo pitanje. Bez uzročne veze nema ni štetnikove odgovornosti za štetu izazvanu neispravnosću proizvoda. Dokaz uzročnosti između neispravnosti proizvoda i štete nužan je uvjet odgovornosti (proizvođača). U pogledu dokaza uzročnosti pravila ZOO BiH o odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom značajno su različita u odnosu na pravila novog ZOO RH o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom. Naime, budući da se čl. 179. ZOO BiH nalazi u dijelu Zakona koji se odnosi na odgovornost za opasne stvari i opasne djelatnosti, tj. s obzirom na to da je odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom u čl. 179. ZOO BiH okvalificirana kao podvrsta objektivne izvanugovorne odgovornosti za opasnu stvar, proizlazi da se kod te odgovornosti uzročna veza oborivo predmnijeva.¹⁴⁰ Odredbom čl. 1073.(8) ZOO RH izričito je predviđeno da je oštećenik dužan dokazati neispravnost proizvoda, štetu i uzročnu vezu (*kauzalni neksus*) između neispravnosti proizvoda i štete. Dakle, navedene predmnjeve kod odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u ZOO RH više nema.¹⁴¹ Teret dokazivanja je na oštećeniku. Dakle, prema navedenom

¹³⁹ *It might be wondered whether, even if the same test were applied in each member state, the answer might not vary between them? For example, are consumer safety expectations the same in the South as in the North of Europe?*, G. Howells, *Comparative Product Liability*, Aldershot, Brookfield (USA), Hong Kong, Singapore, Sydney, 1993., str. 196.

¹⁴⁰ *Kad je šteta nastala od opasne stvari, odnosno opasne djelatnosti, uzročnost se pretpostavlja, ali se ta pretpostavka može obarati protidokazima.*, Vrhovni sud Srbije, Rev. 4206/94., Presuda navedena prema: T. Krsmanović, N. Marković, *Naknada štete*, Beograd, 2000., str. 80.

¹⁴¹ Na 111. Tribini Pravnog fakulteta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba koja je održana 23. 2. 2006. godine (Tema: *Odgovornost za neispravan proizvod*) prof. Tatjana Josipović (Bilten, Zagreb, 2006., str. 14.) s Pravnog fakulteta u Zagrebu ističe, citiramo: *Mišljenja sam da pravila o odgovornosti za neispravan proizvod u novom Zakonu o obveznim odnosima, premda su doslovno prenijeta iz Direktive predstavljaju svojevrstan korak natrag u odnosu na dosadašnju odgovornost za neispravan proizvod. U novom se Zakonu o obveznom odnosu kausalna veza kao pretpostavka odgovornosti za štetu od neispravnog proizvoda više ne presumira. Dakle oštećenik je sada u puno težem položaju nego prije. On mora dokazati kausalnu vezu između štete i štetne radnje što će mu sigurno znatno otežati položaj u odštetnim parnicama. Pitam se da li je bilo nužno na takav način urediti odgovornost za neispravan proizvod kad već imamo pravila o objektivnoj odgovornosti gdje se kausalna veza presumira tj. preuzeti pravilo koje manje štiti oštećenog od, već kod nas tradicionalnih, pravila o objektivnoj odgovornosti za štetu.* Na navedenu konstataciju dr. sc. M. Baretić odgovara: 2002. g. *Europski*

pravilu oštećenik je u puno težem položaju u odnosu na situaciju kada se kauzalna veza presumira. Rješenje ZOO BiH o pitanju uzročne veze naprednije je u odnosu na rješenje ZOO RH u kojem se kauzalna veza kao pretpostavka odgovornosti za štetu prouzročenu neispravnnošću proizvoda ne presumira.¹⁴² S obzirom na potrebu i nužnost harmoniziranja hrvatskog prava s pravom EU i u ovom segmentu, opravdanost prihvaćanja navedenog rješenja nije upitna.¹⁴³

9. Ograničenje ili isključenje odgovornosti

Odredba čl. 179. ZOO BiH ne sadrži posebne osnove isključenja ili ograničenja odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom (egzoneracijski razlozi), no, budući da je (objektivna) odgovornost proizvođača podvrsta odgovornosti za opasne stvari ili opasne djelatnosti, na oslobađanje odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom primjenjuju se opća pravila o oslobođenju od odgovornosti za štete od opasnih stvari i djelatnosti. ZOO BiH (čl. 177.) predviđa tri mogućnosti oslobođenja odgovornosti za štete od opasnih stvari, koje su se smatraju razlozima za oslobođenje odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom, i to: da šteta potječe od nekog uzroka koji se nalazio izvan stvari (s nedostatkom), a čije se djelovanje nije moglo predvidjeti, izbjeći ili otkloniti (viša sila); da je šteta nastala isključivo radnjom oštećenika koju nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti.; i da je šteta nastala isključivo radnjom treće osobe koju on nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti.

U odnosu na takvo uređenje, odnosno uređenje pravilima ZOO BiH, krug egzoneracijskih razloga koji proizvođaču neispravnog proizvoda stoje

sud pravde odlučivao je o karakteru smjernice iz 1985. o odgovornosti za neispravan proizvod. Mnogi su rezonirali da se radi o smjernici o zaštiti potrošača. A ako se radi o smjernici o zaštiti potrošača moguće je implementirati i jače zaštitne mjere. Mjere kojima se jače štiti oštećenike. To su napravile Francuska i Grčka. Sud Europske zajednice je rekao – ne. Ovo je smjernica potpune usklađenosti to nije smjernica za zaštitu potrošača i nemate pravo primjenjivati stroža pravila od onih koja su predviđena smjernicom. Drugim riječima bojim se da je ta smjernica bila – uzmi ili ostavi. A ono što nama preostaje jest da se upustimo u jednu općeeuropsku raspravu i to nam ne gine. Postajući dijelom Europe mi ćemo promijeniti na neki način auditorij. On će postati puno širi. O ovim problemima mi ćemo morati razgovarati sa znanstvenicima, sa stručnjacima, s kolegama iz europskim zemalja i mislim da je jedan od prvih elemenata koje bi trebalo u ovoj smjernici izmijeniti upravo ovo što prof. Josipović predlaže; da se predvidi presumpcija uzročne veze,

¹⁴² Sukladno odredbi čl. 228.(2) Nacrta ZOO BiH, “Oštećeni mora dokazati grešku, štetu i uzročnu vezu između greške i štete”.

¹⁴³ Čl. 4. Direktive određuje da je u slučaju štete prouzročene neispravnnošću proizvoda oštećenik dužan dokazati štetu, nedostatak i uzročnu vezu između štete i nedostatka proizvoda. Jedan od velikih nedostataka Direktive jest upravo navedeno pravilo o teretu dokazivanja uzročne veze, koje bi trebalo izmijeniti na europskoj razini na način da se usvoji pravilo o presumpciji uzročne veze.

na raspolaganju značajno je izmijenjen ili, bolje rečeno, proširen. Međutim, jedan značajan nedostatak vezan za egzoneracijske razloge u odredbama ZOO RH treba posebno naglasiti, a to je da viša sila (*vis maior*) nije predviđena kao poseban razlog oslobođenja od odgovornosti proizvođača neispravnog proizvoda.¹⁴⁴

Sukladno odredbama čl. 1078. ZOO RH odgovorna osoba može se osloboditi od odgovornosti ako dokaže bilo koji od egzoneracijskih razloga (dakle, teret dokazivanja je na odgovornoj osobi), tj. ako dokaže: da nije stavila proizvod u promet; da iz okolnosti slučaja proizlazi da neispravnost, a ni njezin uzrok, nisu postojali u vrijeme kad je stavio proizvod u promet; da proizvod nije proizveden za prodaju, davanje u zakup ili bilo koju drugu poslovnu svrhu, kao niti da je proizveden ili stavljen u promet u okviru njegova poslovanja; da je neispravnost posljedica pridržavanja prisilnih propisa koji su bili na snazi u trenutku kad je stavio proizvod u promet; da stanje znanosti ili tehničkog znanja u vrijeme stavljanja proizvoda u promet nije omogućavalo otkrivanje neispravnosti; da je šteta prouzročena isključivo radnjom oštećenika ili osobe za koju on odgovara, odnosno radnjom treće osobe koju proizvođač nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti. Proizvođač dijela proizvoda oslobađa se odgovornosti i ako dokaže da je neispravnost prouzročena konstrukcijom glavnog proizvoda ili uputama dobivenim od proizvođača glavnog proizvoda. Proizvođač se djelomično oslobađa odgovornosti ako je nastanku štete djelomično pridonio oštećenik ili osoba za koju on odgovara. Ako je nastanku štete djelomično pridonijela treća osoba, ona odgovara solidarno s proizvođačem.

10. Klauzule o ograničenju ili isključenju odgovornosti (egzoneracijske klauzule)

Za razliku od ZOO BiH u kojem izričito nije propisana zabrana ugovorom unaprijed isključiti ili ograničiti odgovornost (proizvođača za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom), ZOO RH izričito navodi da subjekti odnosa izvanugovorne odgovornosti za štetu nemaju pravo

¹⁴⁴ ... važno je naglasiti da odredbom članka 1078. ZOO, kao niti odredbom članka 7. Smjernice 85/374/EEZ, viša sila nije predviđena kao razlog oslobođenja od odgovornosti proizvođača neispravnog proizvoda, što se svakako mora karakterizirati kao neprimjereno, i u krajnjoj liniji, nekonzistentno rješenje. ... uvođenjem egzoneracijskog razloga razvojnog rizika, ZOO-om je, kao i Smjernicom 85/374/EEZ, predviđena mogućnost da se štetnik oslobodi od odgovornosti za štetu prouzročenu neispravnošću proizvoda ako dokaže da je šteta nastala slučajem. U tom kontekstu, čini se neprimjerenim omogućiti štetniku da se oslobodi od odgovornosti već ako dokaže da je šteta nastala slučajno, a istovremeno mu ne omogućiti da se oslobodi od odgovornosti dokazujući da je šteta nastala višom silom., M. Baretić, *Odgovornost za neispravan proizvod*, u: *Zakon o obveznim odnosima – najznačajnije izmjene – najznačajniji instituti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 274.

unaprijed isključiti ili ograničiti tu odgovornost. Ugovorna odredba suprotna tom pravilu smatra se nedopuštenom, odnosno ne proizvodi nikakve pravne učinke. Naime, sukladno čl. 1079. ZOO RH, odgovornost proizvođača nije dopušteno ugovorom s oštećenikom unaprijed isključiti ili ograničiti, a ugovorna odredba suprotna tom pravilu bit će ništetna.^{145,146} Naravno, oštećenik može nakon nastanka štete slobodno raspolagati svojim odštetnim zahtjevom, tj. može se naknadno, sukladno općim pravilima, u cijelosti ili djelomično, odreći prava na naknadu štete. Potrebno je imati na umu da se zabrana navedenih ugovornih odredbi odnosi samo na područje odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom i ne dovodi u pitanje pravila koja vrijede za prodavatelja i kupca za materijalne nedostatke prema čl. 408. ZOO RH.^{147,148}

11. Rokovi ostvarivanja prava na naknadu štete prouzročene neispravnošću proizvoda

Odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u hrvatskom i bosanskohercegovačkom pravu ograničena je ne samo kvantitetom, nego i vremenski. Oštećenik je vremenski ograničen što se tiče ostvarivanja prava na naknadu štete prouzročene neispravnošću proizvoda putem subjektivnog zastarnog roka (čl. 1080., st. 1. ZOO RH) i prekluzivnog roka (čl. 1080., st. 2. ZOO RH). Odredba st. 1. čl. 1080. ZOO RH govori o zastari tražbine, odredba st. 2. istog članka o gašenju prava (prekluzivni rok).¹⁴⁹ Prema

¹⁴⁵ Naki autori (H. Kačer, A. Radolović, Z. Slakoper, op. cit., str. 941.) ističu, citiramo: *Unošenje ove odredbe u ZOO nije do kraja jasno. Proizvođač i kupac proizvoda ionako nisu u ugovornom odnosu i nisu u prilici ugovarati nešto što bi bilo ništetno. Pod propis može stoga doći samo eventualni odnos gdje je proizvođač istovremeno i prodavatelj, što je vrlo rijetko. Tada bi se radilo o pojmu proizvođača iz st. 3. čl. 1076. U tom bi slučaju to jedino bio smisleni propis, prisilne naravi mnogo stroži od općeg pravila o mogućnosti isključenja i ograničenja ugovorne odgovornosti za štetu (čl. 345. ZOO).*

¹⁴⁶ *Ograničenje ili isključenje odgovornosti, prema vladajućem stanovištu našeg prava, moguće je jedino kod ugovorne odgovornosti za štetu, a izvanugovornu je nemoguće prethodno isključiti.*, S. Petrić, *Odgovornost proizvođača za štete od nedostatka na proizvodu u hrvatskom pravu i pravu Europske unije*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Br. 4., 2001., str. 394.

¹⁴⁷ (1) *Ugovaratelji mogu ograničiti ili sasvim isključiti prodavateljevu odgovornost za materijalne nedostatke stvari. (2) Odredba ugovora o ograničenju ili isključenju odgovornosti za nedostatke stvari ništetna je ako je nedostatak bio poznat prodavatelju, a on o njemu nije obavijestio kupca, a i onda kad je prodavatelj nametnuo tu odredbu koristeći se svojim monopolskim položajem te ako se radi o potrošačkom ugovoru. (3) Kupac koji se odrekao prava na raskid ugovora zbog nedostatka stvari zadržava ostala prava zbog tih nedostataka.*

¹⁴⁸ Tako: D. Mlikotin Tomić, *Odgovornost za neispravn proizvod kao oblik zaštite potrošača u novom hrvatskom pravu i pravu EU*, u: *Zaštita potrošača i ulagatelja u europskom i hrvatskom pravu: izazovi međunarodnog tržišta roba i kapitala*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2005., str. 369.

¹⁴⁹ Članak 1080. (1) *Tražbina popravljivanja štete prouzročene neispravnim proizvodom*

odredbi čl. 1080. st. 1. ZOO RH, subjektivni zastarni rok iznosi tri godine. Taj rok započinje teći od trenutka kad je oštećenik *saznao ili morao saznati* (što je bitno različito od *saznao ili mogao saznati*) za tri elementa koja moraju kumulativno postojati, a to su: šteta, neispravnost proizvoda i osoba proizvođača.¹⁵⁰

Odredbom čl. 1080. st. 2. ZOO RH, predviđen je objektivni rok do kojeg se osoba odgovorna za štetu izazvanu neispravnim proizvodom može pozvati na odgovornost.¹⁵¹ Da bi se osigurala potpuna predvidljivost vremenskog trajanja njezine odgovornosti, navedenom odredbom predviđeno je da taj rok počinje teći od dana stavljanja neispravnog proizvoda u promet, te je zbog istog razloga navedenom odredbom predviđen prekluzivni, a ne zastarni rok.¹⁵² Pravo na popravljivanje štete prouzročene neispravnim proizvodom gasi se u roku od deset godina od dana njegova stavljanja u promet, osim ako je u tom roku protiv proizvođača pokrenut postupak pred sudom ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja ili ostvarivanja tražbine na popravljivanje štete.

Budući da ZOO BiH posebno ne propisuje rokove za ostvarivanje prava na naknadu štete prouzročene neispravnošću proizvoda, na zastaru oštećenikovog potraživanja naknade štete prouzročene neispravnošću proizvoda primjenjuju se opća pravila ZOO BiH o zastari potraživanja naknade štete.¹⁵³ Sukladno odredbama čl. 376. ZOO BiH potraživanje naknade prouzročene štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećenik saznao za štetu i osobu koja je štetu prouzročila, a u svakom slučaju za pet godina od kada je šteta nastala.¹⁵⁴

zastarijeva u roku od tri godine od dana kad je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, neispravnost i osobu proizvođača. (2) Pravo na popravljivanje štete prouzročene neispravnim proizvodom gasi se u roku od deset godina od dana njegova stavljanja u promet, osim ako je u tom roku protiv proizvođača pokrenut postupak pred sudom ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja ili ostvarivanja tražbine na popravljivanje štete iz ovoga odsjeka.

¹⁵⁰ V. Gorenc i dr., op cit., str. 1671.

¹⁵¹ Postoje mišljenja (H. Kačer, A. Radolović, Z. Slakoper, op. cit., str. 942.) da je rok iz st. 2. čl. 1080. zastarni. Isti navode, citiramo: *U st. 2. navodi se objektivni rok – deset godina od njegovog stavljanja u promet. Iza toga slijede riječi "osim ..." koje treba shvatiti kao prekid nakon kojeg rok od deset godina ponovo teče (za hrvatsko pravo je preuzimanje ove odredbe zapravo suvišno, jer mi nemamo apsolutnih rokova zastare tražbine), a svako podizanje tužbe odnosno zahtjeva prekida zastaru.*

¹⁵² J. Barbić i dr., op. cit., str. 228.

¹⁵³ Opširnije: A. Filipović, *Zastarelost potraživanja u sudskoj i poslovnoj praksi*, Beograd, 1999.

¹⁵⁴ Nacrtom ZOO BiH nisu predviđene posebne vremenske granice ostvarivanja prava na naknadu štete prouzročene neispravnošću proizvoda. S obzirom na navedeno, na zahtjeve za naknadu štete s te osnove treba primjenjivati opći zastarni rokovi. Budući da je odgovornost za štetu prouzročenu neispravnošću proizvoda podvrsta izvanugovorne odgovornosti, zahtjev za naknadu štete s te osnove, po odredbama čl. 465. Nacrta ZOO BiH, zastarijeva bi u subjektivnom roku od tri godine, koji započinje teći od kad je oštećenik saznao za štetu i osobu koja je štetu učinila, a u svakom bi slučaju zastarijeva u objektivnom (apsolutnom) roku od pet godina, koji započinje teći od kad je šteta nastala.

12. Kumulacija pravnih osnova odgovornosti za štetu

Odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom razlikuje se od odgovornosti za štetu prouzročenu opasnom stvari ili opasnom djelatnošću,^{155,156} kao i od odgovornosti za materijalne nedostatke ispunjenja, te od (općih) pravila o ugovornoj i izvanugovornoj odgovornosti za štetu.¹⁵⁷ Odredbe Odsjeka 5. (Odgovornost za neispravan proizvod) ZOO RH ne isključuju primjenu pravila o odgovornosti za štetu prouzročenu opasnom stvari ili opasnom djelatnošću (čl. 1063. – 1067.), pravila o odgovornosti za materijalne nedostatke ispunjenja (čl. 357. u vezi s čl. 400. – 422.) te pravila o ugovornoj (čl. 342. – 349.) i izvanugovornoj odgovornosti za štetu (čl. 1045. – 1067.).¹⁵⁸ S obzirom da pravila ZOO RH o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u suvremenim uvjetima ne mogu zadovoljiti potrebe osobe oštećene neispravnim proizvodom jer ne omogućavaju potpunu naknadu štete prouzročene neispravnošću proizvoda, oštećenik koji je želi ostvariti može se koristiti nekim od navedenih pravnih osnova.¹⁵⁹

Slučajeve odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom iz čl. 179. ZOO BiH treba razlikovati od slučajeva odgovornosti prodavatelja za materijalne nedostatke na prodanoj stvari (čl. 478. – 500. ZOO BiH) i garancije za ispravno funkcioniranje prodane stvari (čl. 501. – 507. ZOO BiH). Odgovornost proizvođača stvari s nedostatkom, odgovornost po osnovi garancije za ispravno funkcioniranje prodane stvari te odgovornost prodavatelja za materijalne nedostatke na prodanoj stvari predstavljaju tri različite pravne osnove, koja se uzajamno ne isključuju i koje proizvode svoje učinke paralelno.¹⁶⁰ Jasno je da ugovorna odgovornost prodavatelja

¹⁵⁵ Kao što svaka opasna stvar nije neispravna stvar, odnosno proizvod, tako i svaki neispravan proizvod nije opasna stvar.

¹⁵⁶ "Opasna stvar" u užem smislu riječi od "stvari s nedostatkom" razlikovala bi se po tome što kod "opasne stvari" postoji subjektivna svijest o opasnosti, dok kod "proizvoda s nedostatkom" te svijesti nema, dapače potrošač, pouzdajući se u opće povjerenje, smatra stvar ispravnom i bezopasnom. Objektivno, kod "opasne stvari" opasnost je imanentna, dok kod "proizvoda s nedostatkom" opasnost nije vezana za tu vrstu stvari, već na jedan nedostatak, odnosno nepravilnost u konkretnoj stvari. No ima predmeta koji su i opasne stvari i stvari s nedostatkom, jer imaju odnosni nedostatak., D. Sikirić, *Odgovornost proizvođača* (Izveštaj za jugoslavensko pravo za XXVI kongres MUA), *Odvjetnik*, broj 1. – 2., 1975., str. 479.

¹⁵⁷ Svakako treba voditi računa da se radi o posebnoj odgovornosti koja se bitno razlikuje (iako se međusobno ne isključuju) od odgovornosti za štetu prouzročenu opasnom stvari i opasnom djelatnošću, odgovornosti za materijalne nedostatke ispunjenja, te od općih pravila o ugovornoj i izvanugovornoj odgovornosti za štetu., V. Gorenc i dr., op cit., str. 1664.

¹⁵⁸ Čl. 1073. (7). ZOO RH

¹⁵⁹ Posebno je pitanje stvarne mogućnosti naknade štete po tim pravnim osnovama.

¹⁶⁰ Prije donošenja ZOO 78 mišljenje sudova o pitanju odnosa odgovornost po osnovu garancije za ispravno funkcioniranje prodane stvari i odgovornost prodavatelja za materijalne nedostatke na prodanoj stvari nije bilo ujednačeno. Naime, u određenim slučajevima sudovi su smatrali da odnos između proizvođača i kupca po osnovu garancije nastaje neovisno od odnosa između prodavatelja i kupca. *Garanacijski list koji izdaje proizvođač ima to značenje da sam*

za fizičke nedostatke na prodanoj stvari i odgovornost proizvođača za štetu izazvanu proizvodom s nedostatkom načelno nemaju dodirnih točaka, odnosno da se funkcionalno razlikuju, kao i po svojoj pravnoj prirodi.

13. Zaključne napomene

Temeljni pravno-politički motiv promjena koje su ZOO RH izvršene u području odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom bilo je usklađivanje hrvatskih pravila o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom s pravom Europske unije, kao i prilagodba zaštite potrošača u Hrvatskoj zaštiti koja je na snazi u Uniji. Unatoč činjenici da Hrvatska nije članica EU, nesporno je kako bi se odredbe ZOO RH o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom morale primarno tumačiti u skladu s ciljem i sadržajem Direktive. Naime, obveza osiguravanja usklađenosti zakonodavstva u području odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom također stvara obvezu interpretiranja odredbi čl. 1073. - 1080. ZOO RH na takav način da se osigura najviši mogući stupanj takve usklađenosti.¹⁶¹ Novim Zakonom o obveznim odnosima RH iz 2005.

*proizvođač, ne isključujući prodavača, preuzme jednu samostalnu obavezu prema krajnjem korisniku i kupcu njegovih proizvoda u okvirima unesenim u garantni list. (Rješenje Vrhovnog privrednog suda SI 2251/69 od 13. 02. 1970., Zbirka sudskih odluka, Knjiga XV., Sveska 2., pod brojem 235., Beograd, 1970, str. 217. – 219.). Iz obrazloženja: ... te i ostale zahteve na koje bi korisnik proizvoda imao pravo usled utvrđenih mana, kupac može ostvariti neposredno od prodavca nezavisno od obaveze proizvođača po garantnom listu. Sud smatra da prodavač ne može ugovorom isključiti svoju odgovornost za naknadu štete nastale isporukom stroja sa manama, uslijed čega je došlo do zastoja u radu, bez obzira što je kao proizvođač te robe isključio garantnim listom takvu odgovornost.; Prodavač ne može ugovorom isključiti svoju odgovornost za naknadu štete nastale isporukom stroja sa manama, uslijed čega je došlo do zastoja u radu, bez obzira što je kao proizvođač te robe isključio garantnim listom takvu odgovornost. (Rješenje Vrhovnog privrednog suda SI 247/70 od 09. 07. 1970., Zbirka sudskih odluka, Knjiga XV., Sveska 4., Odluka pod brojem 546., Beograd, 1970, str. 379. – 381.). Iz obrazloženja: ... prava i obveze tuženog, kao proizvođača, treba odvojeno posmatrati od njegovih prava i obaveza kao prodavaca. ... u ovom slučaju je tuženi i prodavac, pa ugovorom nije mogao isključiti svoju odgovornost za naknadu štete, prema tužiocu kao kupcu ... jer obaveza davaoca jemstva ... ne isključuje i pravo kupca na naknadu štete po pravilima imovinskog prava. Međutim, u drugim slučajevima sudovi zastupaju drukčije mišljenje. Prodavac odgovara kupcu za mane robe i pored garancije trećeg (proizvođača) i to sve dotle dok garant ne otkloni mane ukoliko su ispunjeni uslovi za njegovu odgovornost. (Presuda Vrhovnog privrednog suda P 218/68, od 27. 09. 1962., Zbirka sudskih odluka, Knjiga VII., Sveska 3., Odluka pod brojem. 428., Beograd, 1962., str. 244. i 245.); Ako je ugovorom predviđen garancijski rok i prodavac ne otkloni blagovremeno reklamirane nedostatke robe, kupac ima sva prava koja mu pripadaju zbog nedostatka robe, pa i da zahteva sniženje cene srazmerno manjoj vrednosti isporučene robe. (Presuda Vrhovnog privrednog suda SI 2046/61, od 04. 10. 1961., Zbirka sudskih odluka, Knjiga VI., Sveska 3., Odluka pod brojem 378., Beograd, 1961., str. 223.; Vidi: L. Spirović-Jovanović, *Garantija za ispravno funkcionisanje stvari*, Beograd, 1975.*

¹⁶¹ Vidi: T. Čapeta, *Interpretativni učinak europskog prava u članstvu i prije članstva u EU*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 56., Br. 5., 2006., str. 1443. – 1494.

godine u hrvatski pravni poredak unesene su određene izmjene pravila koja uređuju odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom. Donošenje navedenog zakona predstavlja samo u nekim aspektima bitan korak naprijed u razvoju prava odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u hrvatskom pravu. ZOO RH 78/91 problematiku odgovornosti proizvođača stvari s nedostatkom regulira jednim člankom (s dva stavka), za razliku od ZOO RH koji odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom uređuje detaljnije, te joj posvećuje osam članaka (s dvadeset i pet stavaka). Uređenje odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom ZOO RH na određeni način upotpunjava i pojašnjava uređenje te odgovornosti u ZOO RH 78/91. Ipak, ZOO RH ne donosi revolucionarne promjene u pravnoj regulaciji odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom kakve su u vrijeme donošenja bile odredbe ZOO RH 78/91, ali svakako donose kvantitativne i neke kvalitativne pomake i promjene u navedenoj materiji koje se ne smiju zanemariti.

Direktiva ima iznimno značajnu ulogu za bosanskohercegovačkog zakonodavca jer je usklađivanje bosanskohercegovačkog prava s pravom Europske unije nezaobilazan korak u približavanju BiH modernim procesima europskih integracija i jedna od ključnih zadaća na bosanskohercegovačkom putu prema integriranoj Europi novog tisućljeća. Iako se zalažemo za donošenje posebnog Zakona o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, kako sada stvari stoje, čini se da će radi usklađivanja bosanskohercegovačkih pravila o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom s pravom Europske unije, bosanskohercegovački zakonodavac prihvatiti jedan od mogućih nomotehničkih pristupa u reguliranju navedene materije, a to je implementacija Direktive u novi Zakon o obveznim odnosima Bosne i Hercegovine. Ne odstupajući od načela i odredbi Direktive, bosanskohercegovački zakonodavac može se koristiti iskustvima drugih država, posebice Republike Hrvatske, i svoja pravila odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom u odnosu na dosadašnje rješenje postaviti normativno potpunije i terminološki preciznije, dovoljno elastično, a istodobno znatno lakše primjenjivo. Tim uređenjem treba precizirati što se smatra proizvodom, u kojem slučaju je proizvod neispravan, tko je proizvođač, odnosno druge odgovorne osobe, tko sve može biti oštećenik, za koje vrste šteta odgovora štetnik prema posebnim pravilima odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom, koji su razlozi oslobođenja odgovornosti (egzoneracijski razlozi), koji su rokovi ostvarivanja prava na popravljavanje štete prouzročene neispravnim proizvodom itd.

I na kraju, iznimno je sporna mogućnost postizanja pravno-političkih ciljeva Direktive normativnim okvirom odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom koji dopušta značajna lutanja i stvara brojne sive zone, ali i normativnim okvirom koji je u konačnici *in favorem* proizvođača. Smatramo da Direktiva u praksi ne proizvodi očekivane učinke te je stoga njezina reforma nužna. Postojećim normativnim okvirom odgovornosti za

štetu izazvanu neispravnim proizvodom nisu u cijelosti postignuti pravno-politički ciljevi donošenja Direktive, odnosno nije u odgovarajućoj mjeri stvoren konzistentan, pravedan i interesno uravnotežen sustav odgovornosti kojim se potrošači na odgovarajući način štite od posljedica pojavljivanja neispravnih proizvoda na tržištu. Nadamo se da će se značajnija reforma europskog modela odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom uskoro provesti.

Summary

LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY MALFUNCTIONING PRODUCT IN CROATIAN AND BOSNIAN-HERZEGOVINIAN LAW

Liability for damage caused by malfunctioning product, that has been fast developing and changing over the past few decades, is certainly one of relatively new but at the same time exceptionally important fields of civil liability in contemporary world. Undoubtedly, liability for damage caused by malfunctioning product represents one of the most prominent legal phenomena of the present time.

Legal doctrine and case-law are ever more focused on compensational aspects of production and sale of malfunctioning products, since damage on personal material and immaterial goods caused by malfunctioning products occurs ever more often in the contemporary scientific-technological world. Contemporary legal theory strives to find answers to numerous issues linked to the relatively new legal phenomenon - liability for damage caused by malfunctioning product. Liability for damage caused by malfunctioning product possesses certain peculiarities and autonomy, i.e. it has a particular legal physiognomy that differentiates it from general regime of contractual and tort law, and other classic rules of civil liability.

The author analyses characteristics of liability for damage caused by malfunctioning product in both Croatian and Bosnian-Herzegovinian law, esp.: conditions for liability for damage caused by such a product, i.e., subjects of the legal relationship of liability for damage caused by malfunctioning product, harmful act, damage, causal relationship, legal nature of such a liability, temporal limitation of right to compensation, quantitative limitation of liability, reasons for exclusion or limitation of liability.

Key words: *liability of producer, objective liability, malfunctioning product.*

Zusammenfassung

HAFTUNG FÜR SCHADEN DURCH EIN FEHLERHAFTES PRODUKT IM KROATISCHEN RECHT UND IM RECHT VON BOSNIEN UND HERZEGOWINA

Ein relativ kleiner und außerordentlich wichtiger Bereich der zivilrechtlichen Haftung unter zeitgenössischen Bedingungen, der sich in den letzten Jahrzehnten schnell entwickelt und ändert, ist zweifelsohne die Haftung für Schaden, hervorgerufen durch fehlerhafte Produktion (Produkthaftung). Ohne Frage gehört diese Haftung zu einem der bedeutendsten Rechtsphänomene der Gegenwart. Die haftungsrechtlichen Aspekte von Produktion und das in Umlaufbringen von fehlerhaften Produkten beschäftigt mehr und mehr die Rechtswissenschaft und Gerichtspraxis, denn in der modernen wissenschaftlich-technischen Welt gibt es immer häufiger materielle und andere Schäden, die durch fehlerhafte Produkte hervorgerufen werden. Die zeitgenössische Rechtstheorie versucht Antworten auf die zahlreichen Fragen zu finden, die mit der Problematik der Produkthaftung als relativ neuem Rechtsphänomen verbunden sind. Die Haftung für Schaden, der durch fehlerhafte Produktion hervorgerufen wurde, hat ihre Besonderheit und eine gewisse Autonomie bzw. eigene Rechtsphysionomie, die sie vom Regime des allgemeinen Vertragsrechts und Strafrechts bzw. der klassischen Regeln zivilrechtlicher Haftung unterscheidet.

Der Autor zeigt die Merkmale der Produkthaftung im kroatischen Recht und dem Recht von Bosnien und Herzegowina auf: Voraussetzung der Haftung, hervorgerufen durch solch eine Produktion, bzw. Subjekte der Beziehung bei der Haftung für Schaden durch fehlerhafte Produktion, Schaden bringende Handlung, Schaden, Gründe, Rechtsnatur der Haftung, zeitliche Grenzen bei der Realisierung des Rechts auf Schadensersatz, quantitative Begrenzung der Haftung, Gründe zum Ausschluss oder zur Einschränkung von Haftung.

***Schlüsselwörter:** Haftung der Hersteller, objektive Haftung, fehlerhaftes Produkt.*

Sommario

RESPONSABILITÀ PER DANNO CAUSATO DA PRODOTTO DIFETTOSO NEL DIRITTO CROATO E BOSNIACO-ERZEGOVINO

La responsabilità per danno causato da prodotto difettoso, che si è sviluppata e modificata rapidamente in pochi decenni, è certamente uno dei

campi della responsabilità civile relativamente nuovi ma allo stesso tempo eccezionalmente importanti nel mondo contemporaneo. Indubitatamente, la responsabilità per danno causato da prodotto difettoso rappresenta uno dei fenomeni giuridici più rilevanti del tempo presente.

La scienza giuridica e la prassi giudiziale sono sempre molto focalizzate sugli aspetti risarcitori della produzione e della vendita di prodotti difettosi, poiché il danno ai beni personali materiali e immateriali causato da prodotti difettosi accade sempre più spesso nel mondo scientifico-tecnologico contemporaneo. La teoria giuridica contemporanea si sforza di trovare delle risposte alle numerose questioni legate al fenomeno giuridico relativamente nuovo della responsabilità per danno causato da prodotto difettoso. La responsabilità per danno causato da prodotto difettoso possiede le sue particolarità e una certa autonomia, in relazione alla speciale fisionomia giuridica che la differenzia dal regime generale del diritto contrattuale e aquiliano, come da altre regole classiche della responsabilità civile.

L'autore presenta le caratteristiche della responsabilità per danno causato da prodotto difettoso sia nel diritto croato che in quello bosniaco-erzegovino: le condizioni per la responsabilità per danno causato da tale prodotto, con riguardo ai soggetti del rapporto giuridico della responsabilità per danno causato da prodotto difettoso, all'azione di danno, al rapporto causale, alla natura giuridica di tale responsabilità, al limite temporale del diritto al risarcimento, al limite quantitativo della responsabilità, alle ragioni per l'esclusione o la limitazione della responsabilità.

***Parole chiave:** responsabilità del produttore, responsabilità obiettiva, prodotto difettoso.*